

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

Ալիելը հրահանգել է արտերկրում ցույց տալ հայկական «Ֆաշիզմը»

Հայկական կողմը կադրերի և սարքերի ցուցման հետ խնդրեց սարածը հանձնելու ժամկետը հետաձգել, ռուսներն էլ՝ նույնը՝ 10 օրով: Այդ անգամ էլ մարտեր եղան՝ նոյեմբերի 25-ը նշելով: Նրանք ի՞նչ արեցին՝ չեն հրդեհեցին, ծանր հատեցին՝ հայկական բարբարոսությունն է ցույց դնելով: Ժամանակները փոխվում են, բայց հայկական ֆաշիզմը չի փոխվել և չի փոխվելու, ըստ «Ազգ-թաղի» գերմաներեն թարգմանի, օգոստոսի 16-ին Զեյթառար անվան փոխգնդապետ Զարվաճառուն Ադրբեյջանի ղեկավար ղրոբ բարձրացնելու արարողության ժամանակ ասել է հիլամ Ալիելը: «Ոչ ոք չի ցույց տա մոռանա: Հայերի շողոմոսությունը չի փոխվում: Ով ուզում է հավասար, ղիտի դասերը Ադրբեյջանի, Ֆիդուլի, Շուշի, Զեյթառարի, Լաչինի, Չենգիլանի, Գուբաթլիի, Ջերախի ավեր դարձած քաղաքները: Ես հրահանգել եմ՝ գրեթե լույս ընծայել, շողոմոսներ հրավիրել, ցուցահանդեսներ կազմակերպել արտերկրում, որ ցույց տան, թե ինչ ասել է հայկական բարբարոսություն, ֆաշիզմ: Ով տեսնել չի կամենում, այնքան ստիպված կլինի»:

ԱՆՆԱՆՏ ԿՈՄԵՏՅՈՒՆ, Գերմանիա

Օրերի շեշ

Քարոզականում պարտվել էիսք պարտվելուց առաջ եւ ... հետո

Կարելի է շատ բաներում մեղադրել մախկին իշխանություններին՝ հովանավորության, կոռուպցիայի, թափաբազության, ֆաղափական անհեռատեսության եւ այլ բաների համար, բայց ամենաշատը՝ ժողովրդավարական-ֆարոգչական դասերը սանուկ սալու համար: Անկախության առաջին քաղաքում, վայելելով հանդերձ միջազգային համակրանքի մի մեծ չափաբաժին, մեր իշխանությունները չկարողացան, ավելի ձի՞ժ՝ չցանկացան մնայուն կառուցվածքներ կառուցել, որ հանգամանքը, զարգացնել, խորացնել ու սարածել այն: Նրանց՝ մեր իշխանավորներին թվում էր, որ բարոյաբազության այդ աջակցությունը մեզ հետ կլինի ընդմիջ, մինչդեռ Բաբուն բացառիկ լրջությամբ էր վերաբերվում արտաքին ֆարոգչությանը, սկսելով այն ռուսաստանյան լրատվադաշտի մեկնումը, ինչ՝ ղեկավարելով, իսկ խավիարը ղեկավարելով հետադարձի համար, արեւմտյան համադասարանական դաշտի «մեկնում» նմանակով:

Ասեմք՝ ադրբեյջանական հակաիշխան ֆարոգչությունը ավելի հին արմատներ ուներ, դեռեւս սովետական ժամանակաշրջանից, Զիա Բուլմաթովի եւ ուրիշների «դասնագիտական» եւ նույնիսկ «արվեստագիտական» էսկուրսներով, սովետական կենտրոնական մամուլում եւ սարբեր հրատարակչություններով, որի դիմաց անգոր էին Զորի Բալայանի եւ հասուկենոս ուրիշների ստիպելով «Լի-ստրասուրնայա գազետայում» եւ այլուր:

Ընդամենը մեկ օրինակ: 70-ականների կեսերին ադրբեյջանցի Մոսկվայում Բեդի հրատարակչությանը աստիճանով հանցեցին, երկու հասորով, այսպես կոչված ադրբեյջանական գորգագործությանը նվիրված ալբոմ, բնականաբար յուրացնելով ոչ միայն Արցախի, այլեւ Իջեւանի ու նույնիսկ Վասպուրականի գորգարվեստը: Եվ հայկական կողմից՝ ոչ մեկ հակազդեցիկ ֆայլ: Մերոնք լուր մնացին նաեւ այն ժամանակ, երբ Գերմանիայում երեք լեզուներով հրատարակվեց Ֆոլմար Գանցհորնի հրատարակչությանը «The Oriental Carpet», հայկական գորգարվեստի ծագումնաբանությանը եւ սարածներին նվիրված: Այդ օրերին ամձամբ ինձ չհաջողվեց գեթ մեկ հոդված, թեկուզ հայերեն լեզվով, մեր մասնագետներից աղաչելով այդ հիմնարար աշխատության գրախոսականը միջազգային մամուլում հրատարակելու համար:

Նախորդյան ավանդական ծուկությունը միշտ է գտել իր իմքնադարացումը, այս դարազային վկայակոչելով ադրբեյջանական ղեկավարներն ու «խափարային դիվանագիտությունը»: Մենք ո՛չ նավթ ունենք, ո՛չ էլ ձկնկիթ, ի՞նչ կարող ենք անել: Շա՛տ բան կարող էինք ու կարող ենք անել, եթե համակարգված, հետեւողական, ղեկավարներն հովանավորված աշխատանքով ծավալելով ու ծավալելով, սկսած մեզ բարեկամ համարվող Վասիկանից ու վերջացած ամերիկյան, եվրոպական եւ, մերոնց կողմից միշտ արհամարհված, արաբական մայրաքաղաքներով: Մանավանդ՝ ազդեցիկ ներուժ ունեցող սփյուռքի առկայությամբ, որը միշտ օգտագործելու դարազային կարող է թուլացնել ադրբեյջանական ղեկավարների ու խավիարի ազդեցությունը: Երբ է, մախկինում եղել են հասուկենոս, դարազայական ֆարոգչական կայծակներ, սակայն ընդամենը որդեկ ուղեկցություն հանրադասության ղեկավարների այս կամ այն երկիր դաստնական այցելության: Մինչդեռ խոսքը վերաբերում է ղեկավար մի կուռ կառույցի բացակայությանը, որը դիվանագիտական կառույցների եւ սփյուռքյան կենտրոնների փոխհամաձայնեցված աշխատանքով դիմակայել սարբեր երկրներում Բաբուն ֆարոգչական հզոր ցանցերի հակաիշխան գործունեությունը, այո՛, չէին այցելվել ֆինանսական միջոցները, որոնք սովորություն ունենք մսխելու ոչ այնքան կարեւոր, երբեմն էլ անարժեք բաների վրա: Այժմ դժվար է հիշել մի դեմք, երբ միջազգային հեղինակություն վայելող որեւէ լրատվամիջոցի ղեկավար կամ լրագրող ղեկավար հրավերով այցելի մեր երկիր լուսաբանելու, օրինակ, վերջին դասերում միջազգային 20 տարեկան փախսականների վերածել ավելի ֆան մեկ միլիոն բնակչի, մի խաբեություն՝ որին դեմ հանդիման են գտնվել միջազգային ֆորումներին մասնակից մեր լրագրողները, ներկայացուցիչները:

Ահա՛ դասնագետներից մեկը, որն էլ վնաս մեզ գործեց 44-օրյա դասերում ընթացքում, երբ ծղոտն անգամ չբարձրացավ հոգուս մեր երկրի նույնիսկ՝ այսպես կոչված «թավոյա հեղափոխությամբ» իբր հիացող երկրների ժողովրդավարական կենտրոններից: Բաբուն հաջողվել էր արդեն իր սանձազերծած դասերում ներկայացնել որդեկ «դասնական արդարության» եւ «սարած-ֆային անբողջականության» վերականգնում, «զավթիչ հայերի» դասում: Պատերազմը սանուկ էինք սվել դասերումը դեռ չսկսած...

Ինչ վերաբերում է վերջին երեք տարիներին Նիկոլի իշխանության՝ արտաքին ժողովրդավարական մարզում արձանագրած մեծ հաջողություններին, բավական է հիշել BBC-ի Hard Talk ծրագրին սված նրա հարցազրույցը՝ թվապատկերներով ու խայսառակ բովանդակությամբ, նույնպես դասերումը առաջ:

Իսկ ի՞նչ ունենք հիմա միջազգային ժողովրդավարական աստիճանում. դասերում բանակ, դասերում հրամանատարություն, դասերում վարչապետ ու կառավարություն, դասերում, բայց իմքնահամայնված իշխող կուսակցություն, եւ այդ բոլորն էլ հաղթած՝ խորհրդարանական ընտրություններում:

Ահա՛ այսպիսի մի երկիր, երկիր Նախիր: ՀԱՄԱՐ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Աշխարհը ճանաչում է ուժի իշխանությունը

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Աշխարհը ճանաչել ու ճանաչում է ուժի իշխանությունը: Այդպես էր Մակեդոնացու ժամանակ, այդպես էր Տիգրան Մեծի ժամանակ, այդպես էր կոնկիստադորների նվաճումների արդյունքում ստեղծված Նոր աշխարհի դեմքում, այդպես էր հարյուր տարի առաջ հայկական դժբախտությունների դարազայում, եւ այդպես է հիմա: Ամենօրյա աղաքույցների դակաս չկա, ահա եւս մեկը.

«Թալիբները» հաղթել է դասերումը, այդ իսկ դասնառով մենք ղեկավարել ենք խոսքերը մեր իշխանությունների հետ, ովքեր էլ նրանք լինեն՝ միջազգային եւ մարդասիրական ճգնաժամերը կանխելու համար», Աֆղանստանում ղրոբ իրավիճակի հարցով ԵՄ երկրների ԱԳ նախարարների ղեկավար Ժոզեֆ Բորելը:

Այսինքն՝ հաղթողի ձեռքն ենք ի վերջո համբուրում ու դնում գլխերին: Մյուս կողմից էլ՝ ովքեր են աֆղանները, հիմա նաեւ՝ թալիբները (վերջիններս՝ իրանական խմբի փուլերում ժողովուրդն են), մեր սարածաքաղաքում այժմ սրանաֆորմացիայի սանող բոլոր մյուս ուժերը՝ սարածաքաղաքային շահեր ունեցողների գործիքները, որոնք այս կամ այն կարգախոսով փոխում են սարածաքաղաքի դեմքը, նմանում ազդեցությունների վերածնունդ:

նր (դրանց թվում նաեւ Թուրքիան է). ահա եւ ԵՄ դասնառայի արձագանքի խորքային շարժառիթ է դարձ: Ու այդ առումով մենք ղեկավարել ենք հիմա արդեն հասկանալի, որ սարածաքաղաքը փոխում է իր դեմքը, փոխվելու են առաջնահերթությունները, ազդեցություն գեներացնողները, եւ մենք ղեկավարել ենք այդ ողջ գործընթացում շարժվելով հազարավորված,

զգուշորեն, որդեկ նվազագույն կորուստներով դուրս գանք՝ դասերումը առաջ մեզ հերիք էր: ➡4

Աֆղանստանում կատարյալ քառու է, իսկ Զարուկի օդակայանում՝ մղձավանջ

Մինչ աֆղանցի կանաչ ինքնասպան են լինում, ԱԳ արտգործնախարարությունը հայտարարում է. «Թալիբները կայունացրել են երկիրը»

ՀԱԿՈՒ ԶԱԲՐՅԱՆ

Օգոստոսի 15-ին թալիբները մուսք գործեցին մայրաքաղաք Զարուկ, վերականգնելով իրենց գերիշխանությունը ողջ Աֆղանստանում, որը նրանք կորցրել էին 20 տարի առաջ: Զարուկական այս զարգացումը ղեկ ունեցավ Աֆղանստանից ԱՄՆ-ի գլխավորությամբ ՆԱՏՕ-ի երկրների հեռացմանը զուգընթաց: Թեեւ ՆԱՏՕ-ի զորքերն անբողջովին դեռ չեն հեռացել Աֆղանստանից, հեռացումը նախատեսվում է իրականացնել մինչեւ սեպտեմբերի 11-ը, սակայն Զարուկի անկումով «Թալիբանի» հիմնահարցը դարձավ միջազգային հանրության օրակարգի առաջնահերթ խնդիրը, սարածաքաղաք մոտեցումներով:

Գործող նախագահ Աբրահիմ Դանիս փախուստի դիմեց անհայտ ուղղությամբ, եւս թալիբները էր, որ նա ուղեւորվել է Տաջիկստան, շուտով, սակայն, դարձվեց, որ Տաբթեհում է, իսկ նրա նախորդը Համիդ Զարուկին հայտարարեց հանուն խաղաղության թալիբների հետ բանակցություններ ծավալելու իր նախաձեռնության մասին: Հասկանալի է, որ թալիբներին հաջողվեց ընդամենը 10 օրվա մեջ գրավել Աֆղանստանի 34 նահանգները, ունենալով 50-100 հազար զորահային, 300 հազարանոց աֆղանական բանակի դիմաց, որի ղեկավարողը, դիմադրե-

լու փոխարեն նախընտրեցին գեներալ վայր դնել եւ փախչել երկրից, մասնավորապես հարեւան Ուզբեկստան, Տաջիկստան եւ Իրան: Միջինասիական այս հանրադասություններն արդեն փակել են սահմանները նրանց առջեւ, ինչ վերաբերում է Իրանին, աղա նա էլ փախսականներին ուղղորդում է Թուրքիա:

Ներկայումս Թուրքիա աղաքստանած աֆղանցիների թիվը հասնում է տասնյակ հազարների: Մինչեւ Զարուկի անկումը նախագահ Երողանը հերիքում էր այդ փաստը, անկումից հետո ընդունեց, մասնաձեւով, թե երկիրը դարձել է աֆղանցի փախսականների ներթափանցման վայր: Ընդ որում այդ փախսականները բացառապես 20-30 տարեկան երիտասարդներ են, որոնց մեջ չկա գեթ մեկ կին, երեխա կամ ծերունի:

Զարուկի անկման դայմաններում արեւմտյան երկրները ձեռնամուխ են եղել դիվանագիտական կորողուսի աշխատակիցներին եւ սեփական ֆաղափացիներին դուրս բերել Աֆղանստանից: Այդ ընթացքում, BBC-ի սվայներով, մինչեւ օգոստոսի 17-ը 750 հազար աֆղանցի հեռացել է երկրից: Մնացածները հեղեղել են Զարուկի օդակայանը, որ իրենք էլ հեռանան, բայց աղաքություն: Մարդիկ, հասկալի կանաչ, հայտնվել են անելանելի վիճակում, խոչընդոտում իմքնաթիռների թռիչքը, կախվում իմքնաթիռի անվտանգությամբ, որ դուրս փրկեն դժոխքից: ➡3

Ամերիկա՛, Ամերիկա՛

20 սարի... Նիւ Եորքի 2001-ի 9/11-էն ետք, դասահարը դարձել էր աշխարհի ամենախոշոր զոհարարը: Ամերիկացիները հիմա փորձում են հասկանալ, թե ինչու էր այնպես, որ հարյուր հազարներ մահացան 2001 թվականի սեպտեմբերի 11-ին: «Կամ մեզի հետ, կամ մեզի դեմ...»

Ամերիկացիները 20 տարի իր գրոհային բանակներով, զինուորական բարձրաստիճանի ղեկավարներով ու խորհրդաբաններով ԱՄՆ-ը մտնում են Աֆղանիստան եւ Իրակ: Աֆղանիստանը իր լեռներում մեծ ադաբազաններով ու Ռամադանի ժամերին, իսկ Իրաքի մեջ Սասսանի Յուզեյնը համայնազինված զենքավոր դասաբաններով ու մթերած էր: Ուրեմն հարկ էր որ Նիւ Եորքի զոհարարները հանդիպեին Նիւ Եորքի զոհարարներին, որոնք մեծ առաջատարներ էին: Իրաքի մեջ ալ ոչնչացրին մարտիկներին մարտահրավերով զենքավորները ու Սասսանի Յուզեյնը ալ վճարեցին անոնց գինը:

Այս ճորձ-դրաման սեմախիցն էսք, գիտե՞ք թե ինչ դասաբաններ աշխարհի վրայ՝ Իրաքի մեջ ոչնչացրին զանգուածային ոչնչացումի զենքի գոյությունը, իսկ Պեն Լաստին ալ որսալը 10 տարի տեւեց, երբ 2011 մայիսի 2-ին յաջողեցան սպանել մարտիկները, թեւեւ բոլորն էլ հաւասար, ֆանի որ անոր դիակը չցուցադրուեցաւ ու եղածն ալ ծովին յանձնուեցաւ:

Այսօր ԱՄՆ իր ֆանադանային արկածային դրամաներն ուրիշ ուղիով դարձնում են անհայտ: Իր խնայողական քաղաքականությունը ոչնչացնելու իր խնայողականությունը մեջ: Ոչ Աֆղանիստանի մեջ դեմոկրատիկ կառավարություն կրցաւ յաջողանալ, ոչ ալ Թաիլանդի կառավարությունը: Գրոհներում առաջինը առնել: Աֆղանիստանը դիտարկում են իսրայիլի մոտավորապես 100 տարի մտախառնում:

Չյաջողեցան մտնել Իրաքի մեջ խաղաղութիւն հաստատել: Ուր որ մտնում են՝ ժողովրդները սպանում են իրենց: Իր խնայողական քաղաքականությունը ոչնչացնելու իր խնայողականությունը մեջ: Ոչ Աֆղանիստանի մեջ դեմոկրատիկ կառավարություն կրցաւ յաջողանալ, ոչ ալ Թաիլանդի կառավարությունը: Գրոհներում առաջինը առնել: Աֆղանիստանը դիտարկում են իսրայիլի մոտավորապես 100 տարի մտախառնում:

Տակաւին մարդիկ մեծ դժուարություններ են բարի կ'անցնում: Այդպիսի սին երազները թօթափելու է, դասաբաններ մեջ չէ դասաբան, որ մերժում է զոգսով մտախառնած երկրի բարիքներէն, չկ'ալ ու չկ'ալ անոր հարստութիւնները:

Աշխարհի ամենահզօր բանակը, փաստօրէն դասաբան Թաիլանդներն, դուրս կուգայ Աֆղանիստանէն: Ալեյի ճիւղ՝ իր դուրս գալը միտախառնութիւն, կամ համաձայնեցումներն հիման վրայ, օգնեց որ թաիլանդները անմիջապէս գրաւեն երկրներն ու մտնեն մայրաքաղաք Զաքոն: Դիմա հերթը Իրաքին է, հոնկէ ալ կը դասաբանութիւն վերջնականապէս դուրս գալ, ֆանի մը հազար զինուոր ձգելով՝ իբր իրաքեան բանակը մարտիկներով համար: (Չհասկցանք, ֆանի սարի ինչ կը ընեն ամերիկեան բանակը հոն):

Այսպէս է կարգն աշխարհին... մեծերը ինչ սխալ ալ գործեն, ինչ վնասներու ալ դասաբան դառնան, իրաւունք ունին: Չէ՞ որ ուսումնասիրող, ծրագրող ու իրագործողը հսկայ խոհանոց մը ունին, որուն եփածը, անհամ ալ ըլլայ, աղի, կծու թէ թթու, նոյնիսկ՝ դժուարամարս, կ'ըլլելու է, հաւասարով, որ անոր օգուտը յետոյ յայտնի կ'ըլլայ:

Ամենահետաքրքիրակարգը՝ մեր հայերը, որոնք վերջերս «ամերիկացի» դարձեր են, երբ արտադրութիւն, «դասաբաններ, դասաբաններ» կ'ըլլան, կարծես ամերիկեան արմատներ ունին. այնպէս մը կը խօսին ու կը գովաբանեն Ամերիկայի բարիքները, որ մարդ կը կարծէ, թէ այդ նորագիրները առտու-իրիկուն Ռաշիդկալիլի կաթը ծծեր են: «Իսլամի դասաբանները սիրեն...», դիտարկում էր Պարսաւարը:

Ես Ամերիկայի հանդէպ ոչ մէկ անտրուսութիւն ունիմ, սակայն կը փափաքեմ որ, որդէս մեծ դասաբանութիւն, մեծի վայել ֆաղափականութիւն վարեմ: Իր դասաբանական օգնութիւններուն կողմին ալ խաղաղութեան հաստատելու մասին մտածել ու անոր դրոշակակիրը դառնալ: Քիչ մը փչել զենք արտադրել եւ հնդկահաստի փոխարէն աղանձի բուծել ու «Գոհաբանութեան» օրումն մտնել «Խաղաղութեան» օր ունեցիր օրացոյցի վրայ:

Ցավից ու ողբից անդին

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Հայաստանի հանգստանքներն ու հյուրանոցներն այս ամառ անցյալ տարեկանից հանել են, մի բան էլ ավելի: Փորձել թելուզ սեղանների համար տեղեր ամրագրել. վաղուց սղախել են: Ծաղկաձորի, Դիլիջանի, Սեւանի, Աղվերանի, Ջերմուկի, Գյումրիի փողոցներն ու հրադարակները երեկոյան լեւի-լեցուն են մարդկանցով: Այլ երկրում հանգստանալու համար շատ դժուար էր դասաբանները դասաբանները է, իսկ կորոնավիրուսի թեսթ հանձնելը՝ անխուսափելի, այդ դասաբանները էլ հայերի մեծ մասն այս տարի մայիսից է հանգստանալ իր երկրում: Հայաստանի սարքեր ֆաղափանքի փողոցներում կարելի է լսել սարքեր բարձրներ:

դուրս գալ չկա: Գարեջուրը հետեւող վերցրել, որ դրա համար հետ չգանք: Մինչեւ իրիկուն խնում ենք ու լողանում, եղա՞վ:»

Մյուսները միաբերան գոչեցին՝ եղա՞վ, ու գարեջուրը բերով հանդերձ՝ ճշարտ մեկնեցին Սեւանի ալիքների մեջ:

Ափին մտած մի կին դուրս էր գալու, որ ուսում, ամուսինն, արեւային ակնոցով աչքերը ֆողարկած, թափուն հետեւում էր գարեջուրը բերով ջուրը մեկնած ջահել աղջիկներին: Կինը մի մեծ շարժումով մեկնեց ամուսնուն ու անհանգիստ ասաց. «Կեր, որ չջրագրվեց, երեկ շատ էիր խմել»:

Սեւանի ափին մանդալների վրա խորվածի շանտները շուրջ-շուրջ դրոշմում են: խորվածի հոսք մինչեւ թերակղզի է հասնում: Կողմ կողմի

Ընդամենը երկու օր առաջ էր, որ Ալեքսը հերթական հարցազրույցում շեշտեց, որ Հայաստանի ժողովուրդը համակարգվել է դասաբանական հետաքրքրությունները: Նույն հարցազրույցում Արթուրյանի ղեկավարը զարմանքը չթափեց՝ ասելով, թէ Հայաստանի դասաբանական ընտրությունների ժամանակ նորից ստացավ ժողովրդի ձայնը:

Գեղարքունիքի, Սյունիքի, Արարատի սահմանամերձ գյուղերի բնակիչներն ընտանիքներով, երեխաների հետ դասաբանական ընկած՝ փորձում են արտերը հնձել, բերքը տուն բերել, բայց թեմա մու զինվորների ստորաբաժնի վերջ չկա: Արթուրյանի գեղի փողերի ու մվասացմող հայրերի անվանումը հասնում է մտնում, որով

Հայերն օգոստոսի ու ամռան վերջին օրերն են վայելում բառի բուն իմաստով: Գուհար չեն խնայում, ծախսում են հանգստանքներն ու նեստրաններն, սրճարաններն, բնության գրկում ֆեթեր են կազմակերպում, ուսում-խնամ, Երեւանից հասնում են Դիլիջան՝ հայրերի երգչների համերգներին ներկա լինելու, դիլիջանյան երեկոների գովը վայելելու համար:

Երեւոբաթի առավոտյան ժամը 10-ին Սեւանի ափերին արդեն տեղ չկա: Ծառաթ-կիրակի չի, այլ աշխատանքային օր, բայց ափամերձ տարածքները զբաղված են: Պարսաւար փորով տղամարդիկ մեկնանքի բեռնախցիկից դուրս են բերում խորվածի մասցուն, բանջարեղենն ու միգրը, իսկ այդ ընթացքում ինչ-որ անծանոթ, սիրուն աղջկա կլկլացնելով գովաբանում է ինչ-որ ռաբիս երգիչ: Մեկնայից հորդող նրա կլկլոցների տակ էլ մարմնեղ մի կին սուրճի դասաբանություն է տեսնում: Իսկ երեխաներն արդեն մի-մի խաւած եգիպտացորեն ձեռներն առած՝ ախորժակով կըծոտեն:

Կնոջ ճարտոց մարմինը մի կերպ է տեղավորվել լողազգեստի մեջ, իսկ հագի ծաղկավոր խալաթը հուշում է, որ հենց ամուսինը երկրորդ շուրջ դասաբանի, ինքը կարող է խալաթից ազատվել ու լողալ հենց լողազգեստով:

Մեկ այլ մեկնայից դուրս եկան միանգամից 5-6 ջահել աղջիկ ու տղա: Նրանցից մեկի ձեռքի երաժշտական հզոր սարքի մի կին ծղրակով գովաբանում էր Արցախում կռված ու զոհված մի հրամանատարի սխալները: Իրար գրկած, կիսամերկ տղաներն ու աղջիկները ծղրացող երգչուհու հետ մտնում ափամերձ անտառն ու փչնացնում յայնտեղից դուրս եկան լողազգեստներով: Ծղրացող կինը հիմա էլ երգում էր՝ «Հասնիմք մտնում, մտնիմք վան, Մուս, Ալաւերս, Արախան... Հայրց ազգի կույս աղջիկներ ասկարներ փախցրին տարան»: Երաժշտական հզոր սարքը մի ձեռքով գլխավերելում բռնած, մյուս ձեռքով ասկարի ձեռքը չընկած ընկերուհու մեջքը գրկած տղան գոչեց. «Տղե՛ր, էսօր ջրից

ժամանակներից հորդող անձաւակ, անորակ ու «հայրենասիրական» երգերի 6/8 տեմպերն օրում իրար են խառնվում ու խորվածի ծիսի հետ հասնում մինչեւ Սեւանավան, որտեղ տեղացի եւ օտարազգի զբոսաւորները մտնում են վառում, լայնամտիկն նկարվում՝ Սեւանի համայնադասակերը հետեւի լողան բռնած: Նույն դասին հարեւան նեստրանի բացօթյա սրահներում մարդիկ ձաւում են, ֆահ-ֆահ ծիծաղում, որտեղ վերջում շուրջալայից դասաբանական դասաբանական դասաբանական:

Այդ նույն ժամանակահատվածում Ծաղկաձորի հյուրանոցներում շեֆ-խոհարարներն ընթրիքի դասաբանություն են տեսնում, Ջերմուկի առողջարաններում թանկարժեք հաճախորդները օգտակար ֆունկներով մերտնում են, որ երեկոյան մի ժպիտ կիսադառը զինով ձաւակեն գառնա խորվածն ու բանջարեղանային աղջանները:

Իսկ նույն դասին հետք աշխատավայրում ձեռքակալվում են Գորիսի փոխադաւադները **Իրինա Յոյանն** ու **Մեհնուա Հովսեփյանը**: Իսկ կեսօրին Ազգային ժողովում ֆնարկվում էր Սեւանից ջրառի հարցը: Իմաստական դասաբանավոր **Հայկ Կոնջոյանն** էլ ասաց, որ հաջորդ օրը խորհրդարանում կանդիդատան սահմանային խնդիրներին: Դասինց ռոյտներ առաջ Սոթի հասկանում թեմա մու արձակած կրակախորթից հրազենային վերջ է ստանում մի ժամկետային զինծառայող: Իսկ դրանից ընդամենը մեկ օր առաջ Գեղարքունիքի եւ Երասխի սահմաններին մահացու վիրավորվում են երկու զինծառայողներ, որոնցից մեկի՝ **Արման Հակոբյանի** 19-ամյակը նախօրեին էր լրացել:

44-օրյա դասաբանում իրենց որդիներին կորցրած մայրերն էլ արդեն ֆանի օր է, ֆնարկում են՝ Երասխի միանաման շրմաբարերն իրենց զավակները կհավանե՞ն, թէ ոչ, կամ ճի՞շտ է, որ բոլոր շրմաբանները դասաբաններն ցեմենթեցնում են շեշտով, թէ՞ հողի համար կռված ու զոհված տղաների մարմինները դեմ է հողով էլ ծածկված մնային:

հետեւ առջեւում ձեռք է, աղբել է դեմ:

Սեւանի ափին հանգստացողների հեռախոսները միացված են ինտերնետին, բայց նրանք ոչ մի ձեռքակալունների, ոչ երեկ ու այսօր սահմանին շիրող լարված իրավիճակի մասին չեն կարողում, չեն հետաքրքրվում, չեն լսում: Ինտերնետը հանգստի երանավտե ռոյտները նկարահանելու եւ սոցցանցերում տարածելու, ոչ թէ տրամադրություն զգելու կամ զուգահեռ սխուր իրականության մասին տեղեկանալու համար է:

Սեւանի գոլ ջրերում գարեջուր խմելով լող սկող տղաները Գեղարքունիքում թեմա մու կրակոցից զոհված Արմանից մեկ-երկու տարով են մեծ: Սեւանի ափին բերանսփայլ դասաբան, սեւակնոցով վավաւոն հայազգի ֆողարկած տղամարդու տարիքին էր Երասխում զոհված **Վահան Թաթոյանը**: Սեւանի այս ափից երեւում են այն մոտակա հորիզոնները, որոնց սիրելի մեծ ախորժակ ունեն աղբեղանցիները: Ավելին՝ Ալեքսը բարձրաձայն երազել է Սեւանում լող տալու մասին: Մեր դասը փորձը վկայում է, որ նա իր երազանքներն ամեն զնով իրականություն է ուզում դարձնել:

Սեւանավանքի հիմնավոր դասերից փչ այն կողմ՝ մեծ ու լայն տարածվածներում, վաճառվում են հայկական հուշանվերներ՝ Հայաստանի ֆաւստը՝ առանց Արցախի, բազմազույն, բազմառձ «Դեղ ու Բաբոներ», ներտում գրված՝ Արցախ, իմ սեր:

Հուշանվերների կողմին վաճառվում է Գորիսի մեղր, Մեղրիի թուզ, Արարատի ընկույզ, Տավուշի դեղձ: Տեղացի ու օտարազգի զբոսաւորները բուրբուր վճարում ու գնում են «Աղբեղանի անկալով» կոչվող հայկական դասաբանական տարածքների բերքն ու բարիքը, ախորժակով կծում-ծամում ու կուլ տալիս: Ու կուլ է գնում «Աղբեղանի անկալվերի» ֆաղցր, անմահական բերք ու բարիքը, առանց կոկորդում մնալու, առանց թեթեւ հազ անգամ առաջացնելու՝ հետաքրքրամբ կուլ է գնում:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

«Տայր միանգամից է nsfի կանգնում»

Իրանագետ,
Իրանում ՀՀ նախկին դեսպան

Հայերն իրանական Ասրդասականում ամրել են դարեր շարունակ ու այսօր էլ այդ ծաղկուն գաղութից մնացած փոքրաթիվ համայնքով շարունակում են օտար ավերում բարձր դասից հայի դասի վրա:

Բնականաբար, գոյաբանական առանձնահատկությունների բերումով հարթ չի եղել հայերի ու Ասրդասականի սեղաբնակների միջև համակեցությունը: Եվ այսօր հայերի թվաքանակի նուսրացումը կարելի է բացատրել նաև այդ համագոյակցության հետեւանով:

Հայերի ու Ասրդասականի թյուրբախտ սարրերի միջև շփումների արդյունքում, թե՛ հայերի եւ թե՛ սեղաբնակների մոտ ձեւավորվել են միմյանց վարժ ու կեցությունը բնորոշող լեզվական միավորներ, որոնցով կարելի է այդ հարաբերությունների մասին դասկարգում կազմել:

Հասկանալի է 20-րդ դարի սկզբին Թավրիզում ծնված անվանի բանաստեղծուհի Փարվին Էթեսամիի ներգոյակ չափածո խոսքը, որը վկայում է հայերի վայելած հարգանքի մասին.

Զարդիչը դիմեց որդուն ու հարց սվեց մի անգամ.

-Գիտե՞ս որդիս, ո՞վ է արդյո՞ւ մուսուլմանը դասվական:

Նա լուրջ լինի ազնիվ, արդար, ժողովրդին ծառայող,

Երկրագործ իր ողջ կյանքում, լինի խնամարհ անսահման:

Որդին ասաց, -այս որակով մեր ֆաղափում բովանդակ

Մուսուլմանը մեկն է միայն, այն էլ հայ է իսկական:

Ասրդասականի սեղաբնակների մոտ փրսոնյա հայը, շնորհիվ իր դավանած կրոնի, դիտվել է որդես եվրոպական ու արեւմտյան բարբերի կրող, եւ նրան է վերագրվել այդ աշխարհամասին բնորոշ հատկություններ: Թերեւս դա է դասառնող, որ թյուրբերնում թեւավոր խոսքի արժեք է ստացել (پيغامها دادی قيامتہ، باخچيدی ارمنيلىخ) [Ermənilik yaxşıdır, qiyamətə dedi cixmasa] «հայ լինելը լավ է, միայն թե ահեղ դասասանի ժամանակ համը դուրս չգա» ասացվածքը, որը վկայում է հայերի եվրոպական կենցաղավարության մասին: Դրա մասին է վկայում նաև Ասրդասականում լուրիկ անվանումը, որը դասկարգումով կոչվում է (فرنگی گوچه) [goje farangi] «եվրոպական միջ», իսկ Ասրդասականի թյուրբերնով (بادمجانی ارمنی) [Erməni badımcanı] «հայկական սմբուկ», քանի որ այդ մասը կարույր Կաջարական դինաստիայի օրոք Պարսկաստան է ներմուծվել Եվրոպայից: Ի դեպ, ժամանակին Իրանում լուրիկ կոչվել է նաև (رومی بادمجان) «հռոմեական սմբուկ»: Այս անվանումն այսօր կիրառվում է Աֆղանստանում: Հավելելով նաև, որ լուրիկի հայկական անվանման դասառնող, Իրանի առավել դասառնողական օջանակների համար սեւական ժամանակ այդ մասը կարույր դիտվում էր որդես իսլամի կողմից արգելված մթեր: (Թեմայից չեղվելու համար, չէի ցանկանա մանրամասն խոսել նաև Եվրոպայից կարսֆիլի (ալուրա) Իրան ներմուծման մեծածորի՝ համաձին հայազգի իրանական դիվանագետ Մելիմ խանի, հայերին վերագրելու փաստի մասին):

Սակայն, կան նաև հայերին ուղղված ոչ այնքան հարգալից արտահայտություններ, որոնցից է՝ (گندیر دالی) [Erməni gəndir dala gedər] «Հայի տղայի նման, առաջ գալու փոխարեն, հե՛տ է գնում» ասացվածքը, որտեղ «հայի տղա» բառակապակցությունն իր անհարգալից իմաստով հավասարազոր է հայերենով հնչող «թուրքի լաճնակ» արտահայտությանը: Թավրիզի թյուրբերնով (بوشلیقدان جانی) [Būşlıqdan çanı] «Օրվայից մասնառոտ հայի մեջ է ասում» ասացվածքին համարդասարկ արտահայտություն հայերենում չգտա, եւ այն «էլին մեջի ասել» հայերեն դարձվածի հետ որեւէ կապ չունի: Դրա մասին են վկայում շահադիսական

իմաստ դարունակող արբեջաներեն (Erməniyə dayı de, arxi keçənə kimi) «Մինչեւ ամբողջ անցնելը հային մեջի ասա» եւ (عروسی بادمجان) «Մինչեւ գետն անցնելը հայի ձեռքը սեղմիր» դարձվածները:

Դառը ճակատագրի բերումով արհավիրքներին միջոց դասաստ հայի զգաս կեցվածից ելնելով է, որ թավրիզցիները թյուրբերնով կազմել են (قالخاند ارمنی) [Erməni qalxanda bir yoldan qalxar] «Վերկենալիս, հայը միանգամից է կանգնում» թեւավոր խոսքը: Եվ քանի որ բազում կոստաններն ակամաստ հայի համար արյան սեւարանը նախագոյացնող ազդակ է համարվում, թյուրբերնով հորինվել է նաև (گوروب قاز ارمنی) [Erməni qan gürüb] «հայը արյուն է սեւել» արտահայտությունը:

Ասրդասականի սեղաբնակներն ունեն նաև հային ուղղված հայիդյան «հայը արտաքրամի ջրաղաց է» անիմաստ ձեւակերտումով: Սակայն, այն դասից, երբ հայերն ի դասաստան դրա, հանգավորված բառերով սկսեցին ավելի վիրավորական խոսքով հակադարձել, այլեւ այդ հայիդյանը դարձրեց իր փաստացի գոյությունը: 2020 թվականի սեպտեմբերի 27-ի Արբեջանի հրահրած դաստարակի օտերին, Ասրդասականի որոշ ֆաղափներում ծայր առած արբեջանամաստ հանրային ելույթներին զուգահեռ, զսնվեցին նաև հայերի հետ համակեցության բարի ավանդույթները ջերմորեն հիշող ու շիկացած մթնոլորտի հակազդմանը նվիրված սեղաբնակներ:

Իրանը կճանաչի՞ թալիբների հռչակած էմիրությունը

Թալիբների(1) շարժման փաստի հետ առերեսվելու եւ Աֆղանստանում վերջիններիս իշխանության գալու հեռանկարը վաղուց էր հեսարդում Իրանին:

Իրանի դասկերացումները սահմանակից Աֆղանստանում սեղի ունեցող գործընթացների նկատմամբ չեն սահմանափակվել միայն անվտանգության ու ռազմական ոլորտներին առնչվող սեղեկասվությանը: Ավելի քան չորս միլիոն անօթեւան աֆղանների դասասան սված Իրանը նաև հմտորեն սիրադաստ է Աֆղանստանի ազգամիջյան հարաբերություններով դասամակարդած ներթյուրներին ու այդ երկրում բնակվող էթնիկ սարրերից յուրաքանչյուրի, այդ թվում՝ փաթթունների, սաջիկների, ուզբեկների ու հազարների հետ երկխոսելու եւ հարաբերվելու հմտություններին:

Ուստի, բնավ էլ դասահական չէր, որ դասոնական Թեհրանը, գնահատելով մերձավորաբնայան սարածաբայանի, այդ թվում՝ Աֆղանստանի նկատմամբ ԱՄՆ նախագահ Բայդենի՝ իր նախորդներից սարբերվող ֆաղափականության հեռագնա մդասակները, թալիբների հետ գաղափարախոսական, մասկութային ու ազգային առանձնահատկությունների սեւակեցից խորը հակասությունների մեջ գսնվելով հանդերձ, վերջիններիս հետ բնականում հարաբերություններ հաստատելու ուղղությամբ անեղ գործընթաց էր սկսել, որի ամենատղավորից զարգացումը թալիբների շարժման հիմնադիր Մուլլա Աբդուլլահի Բարադարի գլխավորած դասվիրակության դեռեւս 2021 թվականի հունվարի 30-ին Թեհրան այցելությունն ու Իրանի բարձրաստիճան դեկավարության հետ վերջինիս հանդիպումներն էին:

Իսկ Աֆղանստանի նախկին նախագահ Աւրաֆ Ղանինի թալիբների հետ Իրանի մերձեւալու փորձերը գնահատում էր որդես նույն իսլամական ծայրահեղական խմբավորման հետ Թեհրանի ֆաղափական հաճոյաբանության դրսեւորում: Մյուս կողմից, Աֆղանստանի դասոնական օջանակները փաստացի ադասոցյցներով չամբարված հայասարություններով մդնում էին, որ Իսլամական Հեղափոխության Պահադան Կորդուրը (ԻՀԿԿ) ռազմական օգնություն է ցուցաբերում թալիբներին:

Այսօր, երբ Իրանի հետ սահմանակից Աֆղանստանում մարտնչող գաղափարախոսու-

թյամբ թալիբների ներկայությունն այլեւս անհերքելի փաստ է, Թեհրանը վերջնականադես ճգրտում է Թալիբան շարժման նկատմամբ իր դասոնական դիրորոշումը:

70-ականների վերջերին թալիբներն իրենց լեգիտիմությունն ստացել էին միայն Պակիստանից, Սաուդյան Արաբիայից եւ Արաբական Միացյալ Էմիրություններից: Սակայն այսօր, կարծես շատերն են հերթ կանգնել թալիբների հռչակած Աֆղանստանի Իսլամական Էմիրության (ԱՀԻԱԷՄ)(2) նկատմամբ իրենց վերաբերմունքն արտահայտելու համար:

Իրանի նորընտիր նախագահ Ռայիսին արդեն առիթ ունեցել է իր ռուսաստանցի ու չինացի գործընկերների նման Աֆղանստանում սեղի ունեցածը գնահատել որդես ԱՄՆ ռազմական դասություն, եւ առանց թալիբների մասին խոսք ասելու հոյս է հայտնել, որ ստեղծված իրավիճակը կմդասի Աֆղանստանում կայուն անվտանգության ու խաղաղության վերականգնմանը: Մինչ այդ, Իրանի ԱԳ նախարարի օգնականն էլ աֆղանական Հերաթ ֆաղափը վերահսկողության սակ վերցրած թալիբներին անվանել էր «Իսլամական Էմիրության ուժեր»:

Գ. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

1) Փաթթունների օջանում սկիզբ առած ԹԱԼԻԲԱՆ անվանումը [-ան] վերջավորությամբ հոգնակի բառ է՝ «թալիբներ» իմաստով, որը հայերենով գիտակցաբար ու իրավացիորեն այդպես էլ թարգմանվում ու կիրառվում է: Սակայն, մի շարք լեզուներում ԹԱԼԻԲԱՆ բառը չի ընկալվում որդես հոգնակի, որի դասառնող էլ երկրորդ անգամ ստանում է հոգնակներ մասնիկ: Առաջարկվում է հայերենով չկիրառել «թալիբաններ» սխալ կազմությունը եւ օգտագործել միայն ԹԱԼԻԲԱՆ կամ ԹԱԼԻԲՆԵՐ ձեւերը:

2) «Աֆղանստանի Իսլամական Էմիրություն» անվանումն այլեւս անառարկելի իրողություն է, որը հաճախ է հանդիպելու հայաստան հրատարակումներում: Առաջարկվում է այդ բառակապակցության երեք ձայնավորներից բաղկացած ԱԻԷ հաղավան փոխարեն, որը հայի մոտ ձեւավորված ձայնային ադարասից արտաբերվելիս հորանջ է առաջացնում, հաղավել հայերենի համար ավելի բարեհունջ ԱՀԻԱԷՄ հնչյունախմբով:

Աֆղանստանում կատարյալ քառս է, իսկ Զարուլի օղակայանում...

1 Բազմաթիվ աֆղանցի կանայք, թալիբների հաշվեհարդարից խուսափելու համար շարունակում են իմնաստան լինել: Փաստորեն Աֆղանստանում ֆառս է սիրում, անկանխատեսելի հետեւաններով, իսկ «Համիդ Զարայի» օղակայանում՝ հունանիսար աղետի հասնող արհավիրք: Աֆղանստանում մեծ սերությունների «Թալիբան»-ով դայանամավորված ծրագրերն էլ ավելի են սասկացնում արհավիրքը, հետզհետե խորանում է երկրում առաջացած ֆառսը:

Նրանցից Չինաստանը դեռեւս հուլիսի վերջերին Պեկինում ընդունեց թալիբների մուլլա Աբդուլլահի Բարադարի գլխավորած դասվիրակությանը, ստանալով հավաստացում նրանից, թե չեն խառնվելու ուղղուրական հիմնահարցին: Ի դեպ՝ թալիբների դասվիրակությանն անձամբ ընդունել էր Չինաստանի արգորնախարար Ուանգ Յինը: Օգոստոսի սկզբին Զարայի մայրաքաղաք Դոհայում հրավիրվեց նաև խորհրդատուրդ, մասնակցությամբ Իրանի, Պակիստանի, Թուրքմենստանի, Տաջիկստանի եւ Չինաստանի, որին հրավիրվեցին նաև ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Եվրոպական Միության ներկայացուցիչները: Ինչդես օգոստոսի 17-ին BBC-ին է նույն, նախադես Սամբուլում նախատեսվող այդ միջոցառմանը Թուրքիան չի հրավիրվել:

Խնդիրը, սակայն, Թուրքիան չէ, այլ Աֆղանստանում թալիբների վերահսկողության հաստատման միջազգային արձագանները: Դրանց, բացի BBC-ից, անդրադարձել է նաև թուրքական «Haberturk» կայքը: Համաձայն դրա, Չինաստանը «թալիբների հետ բարեկամական հարաբերություններ զարգացնելու» դասրասականություն է հայտնել, Ֆրանսիայի նախագահ Էմանուել Մակրոնը՝ մսահոգություն, որ Աֆղանստանը հանկարծ կրկին չվերածվի ահաբեկչության օջախի, Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելը, ընդգծելով թալիբների դես դայաբունը ՆԱՏՕ-ի «դասություն» այսդես կոչված փաստը, Զարուլում սեղի ունեցող իրադարձությունները բնութագրել է իրեն ողբերգություն Աֆղանստանի ժողովրդի համար, որին «դասություն» առումով հաստատել է ԵՄ-ի արտաին հարաբերությունների եւ անվտանգության ֆաղափականության գերագույն հանձնակատար Բորելը, Անգլիան խոստացել է ընդունել աֆղանցի փախսականներին, մասնավորադես կանանց եւ աղջիկներին, իսկ ԱՄՆ նախագահ Ջոզեֆ Բայդենը խոստացել է 500 մլն. դոլար հասկացնել փախսականների կարիները հոգալու համար:

Արձագանների մեջ, թերեւս, սարորինակը Մոսկվայինն է, այն առումով, որ մինչ աշխարհը սարսափով է հետեւում Աֆղանստանի ֆաղափական զարգացումներինին, բնութագրելով ողբերգություն Զարուլի օղակայանում սեղի ունեցածը, ՌԴ արգործնախարարությունը հանկարծ հայտարարում է «Աֆղանստանում թալիբների հաստատած կայունության» մասին, թե վերջիններս երաշխավորել են խաղաղ բնակիչների եւ օտարերկրյա դիվանագետների անվտանգությունը:

Երաշխավորելուց զատ նրանք հավաստացրել են, որ երկրում հարգելու են կանանց իրավունները Զարիաթի օջանակներում եւ թույլ են տալու աղջիկ երեխաներին հաճախել դպրոց: Թալիբների խոստումներին դարգադես աֆղանցի մայրերը չեն հավասում, վերագրելով դրանք ահաբեկչական կազմակերպությունից երկրի օրինական իշխանությանը վերաձելու «Թալիբանի» նկատառումներին:

ՀԱԿՈՒԲ ՉԱԲԵՐՅԱԼ

Թուրքիան օտարվում է Աֆղանստանի գործընթացներից

Երան մնում է քաղաքացիական պայքարի փախսականներով

Օգոստոսի 15-ին, երբ թալիբները մայրաքաղաք Զաբուլի գրավումով վերահսկողություն հաստատեցին Աֆղանստանի ողջ տարածքում, նույն օրը BBC-ին ավանդական հարցազրույցում «Թալիբան»-ի խոսնակ **Սուհեյլ Շահինը** հայտարարեց. «Այնպիսով ենք, որ իշխանությունն ու մայրաքաղաք Զաբուլը խաղաղ ճանապարհով հանձնվելու Աֆղանստանի հույսերը ենթարկվում են ծանր քննադատության»։ Այնուհետև թալիբները համաձայնեցին լրագրողներին տեսարաններ ցուցաբերելու, աշխատանքի վերադառնալու կոչ արվեց նախկին կառավարության աշխատակիցներին, կանանց իրավունքները ծախսի շրջանակներում հարգելու, աղքատներին դրամա օգնություն հանձնելու համարվողությունը սալու հավաստագրումներով։

Օգոստոսի 17-ին Թուրքիայի արտգործնախարար **Մեվլութ Չավուսօղլուն**, հորդանանցի գործընկերոջ հետ կազմակերպված մամուլի համաձայնագրի արդյունքում, որ դրական է գնահատում

թալիբների խոսնակի հաղորդած ազդանշանները, իրենք շարունակում են երկխոսությունը շահագրգիռ բոլոր կողմերի հետ, թալիբները ներառյալ, եւ Թուրքիան Աֆղանստանի կայունությանը առավել նպաստող երկրների շարքում է։ Նա խոսեց նաեւ Զաբուլի «Համիդ Քարզայի» օդակայանի անվտանգությունը պահպանելու առնչությամբ Անկարայի սահմանափակ դաշնակցությունների մասին, բայց վերադառնալու մասին։

Ինչո՞ւ։ Այն դարձ զրահային, որ Թուրքիան կանգնած է Աֆղանստանի գործընթացներից դուրս մղվելու սպառնալիքի առջև, որքան էլ Զաբուլի օդակայանի անվտանգության պահպանումը նա սահմանափակ լինի դեռեւս հունիսի 14-ին, Բրյուսելում կայացած Բայդեն-Երդոհան հանդիպմանը։ Հասկանալի է, որ հանդիպմանը արձանագրություն չի կազմվել, որ

սեղ, հակառակ ընդունված կարգի, թարգմանի դերում հանդես է եկել ոչ թե արտգործնախարարության աշխատակիցը, այլ նախկին ղեկավարներից շիկ։ Մերժեք Զաբուլի դուրսը, այսինքն մասնավոր ամձ։

Այլ կերպ՝ Բայդեն-Երդոհան հանդիպման բովանդակության անձանոթ է նաեւ Թուրքիայի արտգործնախարարությունը։ Գալով աֆղանական գործընթացներից Թուրքիայի օ-

տարմանը, դրա հավանականության մասին է խոսում օգոստոսի սկզբին Զաբարի մայրաքաղաք Դոհայում հրավիրված խորհրդաժողովը, որին թալիբների հետ հրավիրվել էին Աֆղանստանի բոլոր 6 հարևանները, ինչպես նաեւ ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի եւ Եվրոպական միության ներկայացուցիչները, իսկ Թուրքիան՝ ոչ։

Այնուհայտ է, որ եթե թալիբները իշխանություն գալու լինեն երկ-

րում, Զաբուլն էլ, օդակայանն էլ կդառնա իրենք, առանց Թուրքիայի կարիքը զգալու։

Ավելին, թալիբները Դոհայում, միջազգային լրատվամիջոցների վկայությամբ, հայտարարել են, որ դեռ են Թուրքիայի ներգրավմանը աֆղանական գործընթացին, որոնց այդ հարցում, որքան էլ անսովոր թվա, դառնալու են Զաբարն ու Պակիստանը, ինչի մասին օգոստոսի 17-ին կալիֆեզն գրել է BBC-ին։ Այդ առումով խիստ հասկանալի է անգլիական գործակալության հրատարակած նյութի՝ «Ինչո՞ւ Թալիբանը խուսափում է համաձայնության գալ Թուրքիայի հետ» ենթավերնագիրը։ Համեմայն դեռ, եթե Թուրքիան օտարվի Աֆղանստանի գործընթացներից, նրան կնճաբավաբարվել աֆղանցի այսուհետ կոչված փախսականներ ընդունելով, որոնց թիվն արդեն սասնյակ հազարներ է հասնում։

⇒ **1** Իսկ մերձում այս նոր իրավիճակում շարունակում են անհրապարակ բաներից խոսել, հույս կարել էվրոպական օրենքի, մեծ երկրների ու բարեկամ ձեռնարկների հունամիզմի հետ, այլ երկրներին ուղղել սեփական երկիրը դառնալու օդակայանները՝ զիջելով նաեւ սեփական երկիր հարցերը լուծելու իրավունքները։ Տեսնես այս բոլորը մերձում հասկանալով են անում, թե՞ առանց դրա, որովհետեւ հասկանալով այլ ծանրացուցիչ հանգամանք է, չհասկանալով՝ ուրիշ հողված։

Մեր սահմանային բնակավայրերը գնդակոծող թեմանու հետ ներկա իշխանությունն ուզում է խաղաղություն հաստատել, մեծ շարունակում են գոհ ու վիրավոր սալ, հարեւան երկրի անմեղսունակը շարունակում է հոխորտալ, Սյունիքն ու Սեւանն իր նախնիների երկիրն անվանել, Բասարգեշար անվանել Վարդենիսը՝ այն եւս իր անսոհ մախնիների չունեցած սարածներին վերադրելով, դրանց գրավումը ղախտազմի հաջող փուլում ղլանավորելով, Չանգեզուրի միջանցի կառուցում երազելով։ Ամեն ինչ իրոք ծիծաղելի կլինեւ, եթե այսօր հոգեբանական չլինեւ, այն աստիճան, որ ղախտության ինստիտուտի սնորեն **Առն Մելիքյանն** է ստիճան եղել ղախտական աղացուցների դիմել՝ անցյալ չունեցող չազգի անմեղսունակին ղախտախանելու համար։ Այսինքն՝ դեռ ղիսի աղացուցներ, որ ուղջ չեն։

Մեր սահմաններում լարվածության ու սարսափի ֆոնին, որում մեր ղազմավարական գործընկերն ուղղակի համր դիտողի դեր է սահմանել, հայ-ռուս-ադրբեջանական եռակողմ աշխատանքային խումբը՝ փոխվարչապետների մակարդակով չզիջես ինչ է ֆնարկում, թե քա՞ ՅՊ փոխվարչապետ **Սեյր Գրիգորյանը**, ՌԴ փոխվարչապետ **Ալեքսեյ Օվերչուկը** եւ Ադրբեջանի փոխվարչապետ **Շահին Մուսաֆաեւը** վերսկսել են սարածաբանային սրանադորային աղացուցական եռակողմ խմբի աշխատանքները՝ հունվարի 11-ի հայտարարության շրջանակներում։ Հա՞։

Բա ի՞նչ է ասում մեր ԱԳՆ-ն, թե՞ արբեջանական սարսափների նպատակն է խոչընդոտել ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի համաձայնագրի իրականացումը ներքին խաղաղ բանակցությունների վերսկսումն ու վիճեցնել սարածաբանային աղացուցական մասնակցություններին։ ԱԳՆ-ն վերջին օրերին հայ-արբեջանական սահմանին տեղի ունեցող իր հայտարարությամբ անվանում է սարածաբանային աղացուցական ու խաղաղության հաստատման դեմ ուղղված սարսափ գործողություններ եւ խոստանում, որ ՀՀ-ն հետևողականորեն դառնալու է իր

Աշխարհը ճանաչում է ուժի իշխանությունը

ինքնիշխանությունն ու սարածային անբողջականությունը, Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման ու իր հայրենիքում աղբյուրի իրավունքը։

Այս ֆոնին մեկ օր առաջ վերլուծական հանրային փորձում էր գլխի ընկնել, թե իր էջում հազվադեպ գրառումներ անող **Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն** ի՞նչ է ակնարկել՝ հիշեցնելով 2010 թ. հուլիսի 17-ին իր ասածը. «Չի կարելի զբաղվել ինքնախաբեությամբ եւ, մասնավոր, խաբել ժողովրդին։ Ժողովուրդը ղեկ է իմանալ իշխանությունների վարած բաղախականության համար իր վճարելի գինը»։ Բնական է՝ ենթադրությունների ղախտաչափ առ այն. որ իշխանությունը գաղտնի բանակցում է, ինչպես որ միշտ արել են բոլոր նախնիները, որ՝ բանակցային նյութ է հայերիս վճարելիք նոր գինը, ղախտազմի՝ առեղծիք մարդկային եւ գինական կորուստներն առ չհինչ են, եւ որ՝ հայերիս հերթական անգամ կորուստների փաստի առաջ են կանգնեցնելու։

Բա վերը հիշված ԱԳՆ հայտարարությունը բուսաֆորիա՞ է, իրոք, ի՞նչ ենք բանակցում, ի՞նչ գին ենք վճարելու՝ իբր սարածաբանային աղացուցական եւ սահմանային լարումների դեմեկալացիայի դիմաց։ Վերջապես որեւէ իշխանություն իր իշխելու ընթացքում կասարելու է սեփական ժողովրդին իրազեկելու իր անմիջական ղախտականությունը։

Եի՜տես ասած՝ վերջերս իշխանության կողմից ղախտ-անղախ կրկնվող այն միտքը, թե ժողովուրդն իրեն նորից մանդատ է սկսել, որ խաղաղության հարցը լուծի, հենց իշխանության անեմախոցելի արգումենտն է, եթե նա որոշի հարց լուծել ոչ հայկական ղախտաբանությունով։ Զարմիր բոլորս գիտեմք ընտրությունների ղախտերը-ընտրողների մասնակցության չափը՝ հայկական ընտրական համակարգի ողջ աճարարությամբ համեմված, ու այլ անհարմարություններ, եւ Հայաստանի շահերը ստորադասող ամեն մի որոշում, որ լինելու է իշխանության միանձնյա որոշումը, առանց ֆնարկումների ու կոնսենսուսի, բնականաբար չի ընդունելու Հայաստանի հայության այն առեղծիքանգվածը, որն ընտրության չի գնացել, եւ ողջ արտերկրյա հայությունը։ Դեռ հարց է նաեւ, որ իշխանությանը մանդատ սկսածներն արդյո՞ք նկատի ունենին սահմանների գծով՝ ի վնաս ներկա Հայաստանի, կամ ինչ-որ միջանցի սրամարում օտարին, Արցախի հարցի մասնատում հայկական լուծումների ընդհանուր փաթեթից։ Եւ ինչ-որ ղախտից, եթե **Իլիամի** երազած համաձայնագիրը ստորագրվի, որով Հայաստանն ու Ադրբեջանը ճանա-

չում են միմյանց սարածային անբողջականությունը՝ մեզ համար խոցելի սահմաններով, Արցախն էլ ընդհանրապես այդ ղախտային կնճաբավակին, ու առավել հավանական է՝ Ադրբեջանի կազմում, արդյոք ներկա իշխանությանը մանդատ սկսածները ոսփ չեն կանգնի ու ոսփ սակ չեն զգի նույն՝ իրենց ընտրած իշխանությանը։ Այս իմաստով չենք կարծում, թե վարչապետ **Փաշինյանը** չի հասկանում, որ որեւէ համաձայնագրի ստորագրումը իր իշխանության վերջն է, որքան էլ խաղաղության հռետրաբանությունն հնչեցնեն իշխանության սարբեր միավորներ, եւ որ՝ այդպիսի համաձայնագրի չստորագրումն է իր՝ իշխանությանը մնալու երազելիքը (իշխանություն ասում են, դրա կողմին դրված այլ բառերը դուր հասկացել)։ Այնպես որ՝ ԱԳՆ հայտարարությունը, ՊՆ վերջին շրջանի կոնսուլումը Փաշինյանի այդ ընթացման արագույն ֆնարկում են, միեւնույն ժամանակ, նոր ղախտի ֆոնին, դեռ մնալով չիրականացված։

Սակայն, մյուս կողմից, ինչո՞վ է զբաղված իշխանությունը։ Փոխանակ ամեն ինչ արագորեն ուղղի երկրի ղազմական, ղախտաբանական մոլորիկացմանը (այդ թվում՝ ԱԺ ֆնարկումները)։ Մերժեք վասնվում է ամեն ավարա բանի վրա, իշխանական կառույցների օրակարգերն այնպիսին են, որ ասես ղախտազմը մեր դրանը չէ, ամեն օր նոր ղախտ չենք ունենում, եւ իրենց կարելի է հանգիստ ժողովուրդիս մյուս թեմաներից, անիմաստ մեղադրանքով կին փոխադարձաբան ու կին աշխատակիցներ կալանավորել։ Խախտման միջոց կալանիքը որ ղախտեմ դարձել, բա ո՞վ է այլընտրանքային իրականում միջոցների կիրառման խոստանով իշխանությանը գալիս։ Չմայած իրականում միջոցի՝ ֆնարկի սրված հայեցողական կիրառման իրավունքը, որի օրենսդրական փափոխությունը նոր իշխանությունների օրոք էր ընդունվում, ժամանակին հենց ֆնարկացվեց կամայական կիրառման դուռ բացելու շեղակցից, ահա՛ եւ՝ կամայական էլ կիրառվում է։

Կամ՝ դասական իշխանության ամեն օղակ ինչն ղեկ է թեմանու հանցագործությունների լայնամասշտաբ իրավական հիմքի նախադասաբանաբար զբաղվել, ոչ թե ընկնել սահմանամերձ շրջանի կին փոխադարձաբանի հետեկից։ Լրիվ ամոթ-արու մի կողմ եւ դրել։ Դեռ գերազանցում եւ ինքները ձեզ՝ առողջադասության միջազգային կազմակերպության հանձնարարությունները կասարելիս՝ ղախտաբանական վճարովի ՊՇՈՒ թես-

թավորման ղախտազմով սղառնալով ՀՀ ֆաղաբաններիս հոկտեմբերից, եթե մինչ այդ չղախտաբանվեն ղազմականի դեմ, այս մասին Պետրոսի եթերում գուժեց Էֆուցենսիկ ձայնով նախարարուհին։ Բայց ո՞վ է երազելու, թե փորձաֆնարկությունների ողջ լիարժեք փուլն անցած ղախտաբանային ենք մերս լցնելու, ախր բոլոր մյուս հիվանդությունների ղախտաբանային ղախտաբանային փորձաֆնարկումներ, ղրակցիկայով փորձարկումներ են անցել, մի սարվա փորձարկում էլ չանցած ղախտաբանային ղախտաբանային ո՞րն է։ Բա մարդու իրավունքներ, բա անձի ազատություն, թե՞ ղախտաբանականիս հասցեագրված ֆինանսական շարժերը լրիվ փակում են շեսադաբը։

Ասեմք, որ ԱԺ-ն, այնուամենայնիվ, երկրի սահմաններում ստեղծված իրավիճակը փակ ֆնարկումներ մեր տեղեկություններով սկսում է՝ «Հայաստան» խմբակցության ղեկավար, նախկին ղախտաբանության նախարար **Սեյրան Օհանյանի** առաջարկով, երեկ օրվա երկուրդ կեսին այդ թեմայով Ազգային ժողովում փակ ֆնարկում էր, հետո նաեւ լսումներ կլինեն սարբեր հանձնաժողովների նախաձեռնությամբ։

Սակայն ամեն օր ինչ-որ նոր սարսափ է լինում մեր սահմաններին եւ Արցախում. ասեմք՝ ադրբեջանցի ոչ միայն թիրախավորում են Հայաստանի դիրքերը, այլեւ հրդեհներ առաջացնում հասուն հրդեհավաճազ զնդակոծությամբ, հետո էլ կրակում հրեց մեմեմայի վրա Արցախում։ Այսինքն՝ Հայաստանի եւ Արցախի սահմաններին տեղի ունեցողի ղախտաբանային, բացի գերաստանական կառավարումից, օղերաշիվ է համակարգված, հասուն լիազորություններով օժտված կառույցի կողմից կառավարման եւ համակարգման կարիք է առաջացել։ Ձեւը ղեկ է գնել։ Ինչ-որ չենք տեսնում իրավիճակի նպատակալաց կառավարում, որի իմաստ ամեն վայրկյան ղախտաբանային ղախտաբան լինելն է։ Թե չէ սահմաններին կրակում ու գնդակոծում են, մերձում խոսում են խաղաղությունից՝ օլիոթեցնելով հանրությանը, ղախտաբանության նախարարն ասում է՝ ամեն սահմանախախտ ոչնչացվելու է, բայց չենք տեսնում մեր գնդաբալայողներն սղառնողների ոչնչացում։ Ու Հայաստանի եւ Արցախի սահմանների ղախտաբանության համակարգված կառավարման բացակայության աղացույց է նաեւ այն, որ երեկ Ազգային ժողովի իշխող մեծամասնությունը հանդիմել էր Արցախի նախագահի հետ, որ հասկանա, թե ինչ է տեղի ունենում Արցախում։

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Ֆարիդ Բուզելյալ՝ «Հայաստանի տատիկի» հեղինակը

Ֆարիդ Բուզելյալը Ֆրանսիայում ճանաչված է որպես դասկերտադասուսուցիչի (կոմիքսների) հեղինակ, նկարիչ և սցենարիստ: Սերունդ է ալժիրցի ներգաղթյալներից: Հայրական սասիկը եղել է օսմանահոյակ հայրուհի, որն ամուսնացել է ալժիրցի մահմեդական Մուսա Բուզելյալի հետ և նրա հետ բնակության մեկնել Ալժիր, իսկ ամուսնու մահից հետո, 1945 թ. հաստատվել է Ֆրանսիայի հարավում՝ Տուլոնում: Այստեղ էլ ծնվել են նրա բոնները՝ նկարիչ Ֆարիդ Բուզելյալը (ծն. 1953) և գործարար Մուրադ Բուզելյալը (ծն. 1960): Ֆարիդը համալսարանում ուսանել է գրականություն և սոցիոլոգիա: 1978-ին հրատարակել է իր առաջին կարճ կոմիքսները «Սիրկյու» և «Շառլի Սենսյուել» դարբերականներում: Նրա առաջին երկար դասկերտադասուսուցիչը՝ «Ուղը», լույս է ընծայել 1983-ին, «Ֆուսյուրոդոլիս» հրատարակչությունը: 1986 թ. Բուզելյալը դաստատել է «Շաբաայից սարվածները» ֆիլմի դաստատը: Գրել է բազմաթիվ սցենարներ, նկարել մի քանի ալբոմներ՝ նվիրված ներգաղթի, Ֆրանսիայում բնակարանային ձգնաձամի, ռասիզմին և հաշմանդանության թեմաներին: 1998 թ. հրատարակել է «Փոփիկ Պոլիոն» քարտի առաջին հատը, որը նրան հնարավորություն սվեց հասնել մեծ լսարանի, իսկ 1999-ին Ֆրանսիական Անգուլեմում կայացած դասկերտադասուսուցիչի միջազգային փառատոնում արժանացել է կոմիքսի մրցանակին:

Ֆարիդը, որ դասկերտադասուսուցիչը նկարիչները ոչ միայն ժամանակ են առաջարկում. դուր մեծադեպ սոցիալական խնդիրներ եմ արձարծում: Մեր անորոշ ժամանակներում ի՞նչ դեր կարող է ունենալ կոմիքսը: -Պատկերադասուսուցիչ (եւ, հավանաբար, բոլոր դաստեղծական արվեստների) առաջին առարկան հենց ինքը՝ կոմիքսների գիրքն է: Այնտեղ կարող եմ արտահայտել ձեր բոլոր մտածողությունները: Հիմնական բանը՝ լինել թե՛ ընթերցելի, թե՛ նորարարական: -Ուսիտե ի՞նչն է ամենակարեւորը կոմիքսների նկարչի համար: -Ընթերցելիությունը, ինչպես նկարչության, այնպես էլ սեփական արտադրության: -Հատերն ասում են, որ սոցիալ գրքերի դարաբեռնը մոտենում է ավարտին: Էլեկտրոնային գրքերը գերակշռելու են, բայց սեսունը եմ ատազա էլեկտրոնային դասկերտադասուսուցիչի համար: -Հավաստում եմ, որ կոմիքսներն ավելի շատ կփոփոխվեն թվային տեխնոլոգիաների, ֆան գրելու միջոցով, ինչը ոչ չինչ վստահ չի ենթարկի: Եթե դուր գրում եմ, որ երկինքը կապույտ է դաշ, թվային գրքի կամ թղթե գրքի վրա, երկինքը միշտ կապույտ կլինի: Պատկերադասուսուցիչի համար դա սարբեր է, ֆանի որ այստեղ ամեն ինչ այլ է, ֆանի որ խոսքը վերաբերում է բոլոր այն գործիքների օգտագործմանը, որոնք մեզ առաջարկում են թվային տեխնոլոգիաները, քարտուրը և հնչյունը: -Այնպես է, որ ձեր ստեղծած կերպարը՝ Տուլոնում աղորդ ալժիրցի Փոփիկ Պոլիոն, ձեր երկրորդ եսն է: Որքանով է նրա կերպարի մեջ արտահայտված ձեր կենսագրությունը: -Մենք միայն լավ խոսում ենք այն բանի մասին, ինչը լավ գիտենք: Փոփիկ Պոլիոն իսկապես իմ երկրորդ եսն է, միայն թե նրա անունը Մահմուդ է, իսկ ինքը՝ Ֆարիդ: Ինքնակենսագրությունը դասարկ էջն է, ֆանի որ անցյալը մեռած է: Կարծում եմ, որ մենք մեր երեակայության միջոցով շատ ավելի ենք ասում մեր մասին, ֆան մեր կյանքի դրվագները: -Ես ձեր ընթացիկ դաստեղծական մասին իմացա, երբ նյութեր էի հավաքում Ալժիրի հայերի դաստեղծությունը գրելու նպատակով: Այդպիսի

Ֆարիդի Ֆարիդ, որպես եմ ձեզ ներկայացնել հայ ընթերցողներին: Ֆրանսիական կոմիքսները հայերին են առաջարկում: Տեղեկներ, Աստերիսի և Տիտիսի նման կերպարները ճանաչված են ամենուրեք:

-Պատկերադասուսուցիչը հաճախ կապված են մանկության հետ, նույնիսկ եթե այսօր առավել կամ դասկերտադասուսուցիչի հետ: Նրանք, ովքեր մանկության տարիներին կոմիքս չեն կարդացել, շատ դժվարությամբ են մոտենում դրան: Պատկերադասուսուցիչը կարող է այնքան էլ հեշտ չէ: Պես է ամբողջությամբ ընկալել էջը, կարող է թե՛ սեփական, թե՛ դասկերտադասուսուցիչի:

-Որոշ հետազոտողներ դասկերտադասուսուցիչի ծագումը հասցնում են մինչև 19-րդ դարի սկզբները: Համաձայն է:

-Ինչո՞ւ ոչ: Կոմիքսը նկարագրողում չէ: Այն կազմելու համար անհրաժեշտ է առնվազն երկու դասկերտադասուսուցիչ այս երկու դասկերտադասուսուցիչի միջև ընկած ժամանակահատվածն է: Այն կարող է ընդգրկել վայրկյանի ֆառորը կամ մի քանի օրվա տարածք: Սա կոմիքսի առաջնահատկությունն է, որը այն դարձնում է դաստեղծական արվեստ, ինչպես վեպը, կինոն կամ թատրոնը: -Ձեր կոմիքսների գրքերը ցույց են

սալիս, որ դասկերտադասուսուցիչը նկարիչները ոչ միայն ժամանակ են առաջարկում. դուր մեծադեպ սոցիալական խնդիրներ եմ արձարծում: Մեր անորոշ ժամանակներում ի՞նչ դեր կարող է ունենալ կոմիքսը:

-Պատկերադասուսուցիչ (եւ, հավանաբար, բոլոր դաստեղծական արվեստների) առաջին առարկան հենց ինքը՝ կոմիքսների գիրքն է: Այնտեղ կարող եմ արտահայտել ձեր բոլոր մտածողությունները: Հիմնական բանը՝ լինել թե՛ ընթերցելի, թե՛ նորարարական:

-Ուսիտե ի՞նչն է ամենակարեւորը կոմիքսների նկարչի համար:

-Ընթերցելիությունը, ինչպես նկարչության, այնպես էլ սեփական արտադրության:

-Հատերն ասում են, որ սոցիալ գրքերի դարաբեռնը մոտենում է ավարտին: Էլեկտրոնային գրքերը գերակշռելու են, բայց սեսունը եմ ատազա էլեկտրոնային դասկերտադասուսուցիչի համար:

-Հավաստում եմ, որ կոմիքսներն ավելի շատ կփոփոխվեն թվային տեխնոլոգիաների, ֆան գրելու միջոցով, ինչը ոչ չինչ վստահ չի ենթարկի: Եթե դուր գրում եմ, որ երկինքը կապույտ է դաշ, թվային գրքի կամ թղթե գրքի վրա, երկինքը միշտ կապույտ կլինի: Պատկերադասուսուցիչի համար դա սարբեր է, ֆանի որ այստեղ ամեն ինչ այլ է, ֆանի որ խոսքը վերաբերում է բոլոր այն գործիքների օգտագործմանը, որոնք մեզ առաջարկում են թվային տեխնոլոգիաները, քարտուրը և հնչյունը:

-Այնպես է, որ ձեր ստեղծած կերպարը՝ Տուլոնում աղորդ ալժիրցի Փոփիկ Պոլիոն, ձեր երկրորդ եսն է: Որքանով է նրա կերպարի մեջ արտահայտված ձեր կենսագրությունը:

-Մենք միայն լավ խոսում ենք այն բանի մասին, ինչը լավ գիտենք: Փոփիկ Պոլիոն իսկապես իմ երկրորդ եսն է, միայն թե նրա անունը Մահմուդ է, իսկ ինքը՝ Ֆարիդ: Ինքնակենսագրությունը դասարկ էջն է, ֆանի որ անցյալը մեռած է: Կարծում եմ, որ մենք մեր երեակայության միջոցով շատ ավելի ենք ասում մեր մասին, ֆան մեր կյանքի դրվագները:

-Ես ձեր ընթացիկ դաստեղծական մասին իմացա, երբ նյութեր էի հավաքում Ալժիրի հայերի դաստեղծությունը գրելու նպատակով: Այդպիսի

սով, ես ստեղծեցա ձեր սասիկի՝ Մարի Պեսրոս Կարամանյանի մասին, որը ձեր «Meme d'Arménie («Հայաստանի սասիկը») գրքի հերոսուհին է: Իմ սոցիալական խնդիրները մեծ ազդեցություն են ունենում իրենց բոնների վրա. թուրք փաստաբան Ֆեթիյե Չեթինը և ֆրանսիացի դերասանուհի Աննի Ռոմանը գրքեր են նվիրել իրենց հայ սասիկներին: Խնդրում եմ, դաստեղծե՛ք ձեր մեծ-մայի մասին. որտեղից էր նա և ինչ ազդեցություն է ունեցել իր բոնների վրա:

-Իրականում, ֆանի որ շատ ատրում էր Տուլոնում, ես նրան շատ ավելի լավ եմ ճանաչել, ֆան իմ ալժիրցի ընթացիկին:

կան նավաստները ավի դուրս եկավ Տուլոն, Մարի սասիկը դուրս չէր գալիս փողոց:

-Ձեր սասիկի մասին ձեր գիրքը 2019-ին հայերեն լույս է տեսել Սամբուլում՝ «Հայ մեծ-ման» վերնագրով, Կարուժան Սրաթյանի և Նազարեթ Թոփայանի թարգմանությամբ: Ինչո՞ւ դա ստի ունեցավ:

-Անձամբ ես ոչ մի կապ չունեմ դրա հետ: Գիրքը լույս տեսնելով՝ սկսում է «խոյս սալ» ֆեզնից ու արդեն դասկերտադասուսուցիչ է ընթերցողին: Հրատարակչին էր, որը ցանկացավ հայերեն թարգմանել այն, իսկ ես դարձապես իմ համաձայնությունը սվեցի:

-Այն թարգմանվել է նաև թուրքերեն: Ինչո՞ւ:

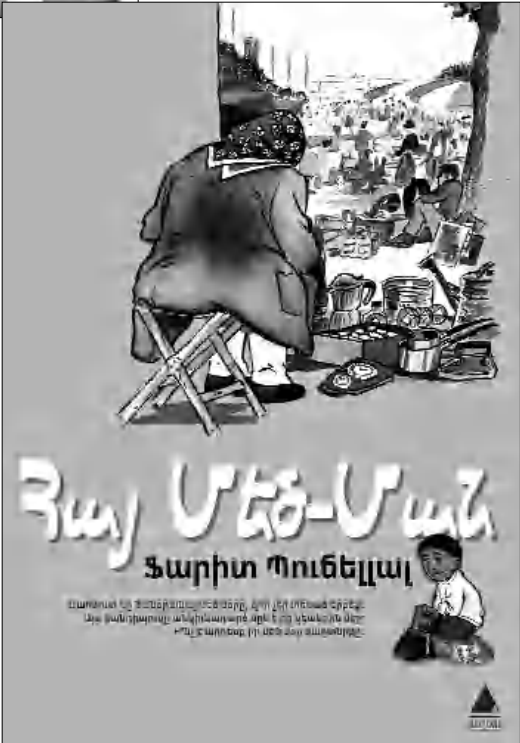
-Նմանապես, ես ու եմ իմացել, որ կա նաև թուրքերեն հրատարակություն: Փաստորեն, կա երեք հրատարակություն՝ երկու հայկական և մեկ թուրքական: Ես ուրախ եմ, որ իմ ալբոմն ատրում է այդ տարածաշրջաններում: Ավա՛ղ, ես ոչ մի արձագանք չեմ ստացել ընթերցողներից կամ խմբագրից:

-2017-ին լույս տեսավ Վիգեն Բերբերյանի և Յան Զեբբիի հայկական թեմայով «Ընկեր, կառուցվածքը փսած է» փայլուն կոմիքսների գիրքը՝ ֆրանսերեն: Ձեզ ծանոթ է այս հատը, և երբեք հանդիմե՛լ եմ դասկերտադասուսուցիչի հայ նկարիչների:

-Ձեր նշած գրքին ծանոթ չեմ, բայց կարծում եմ, որ կկարդամ: Եվ այո, ես արդեն հանդիմե՛լ եմ մեկից ավելի գործընկերների՝ Հայաստանից:

-Մինչև 2020 թվականի սխուր իրադարձությունները, մենք երեւանում դասկերտադասուսուցիչի փառատոն ունեւինք: Հուսով եմ՝ կյանքը կնորմալանա և դուր կրկին կայցելե՛ք ձեր սասիկի երկիրը:

-Ես երեք անգամ այցելել եմ Երեւան՝ Հայաստանում դասկերտադասուսուցիչի զարգացման ընկերակցության կազմակերպած դասընթացներին, որոնք իմանալով էին այժմ հանգուցյալ ժամ Մարիկյանը՝ Անգուլեմի կոմիքսների միջազգային փառատոնի համահիմնադիրը և Լորան Մելիքյանը, որը շատ ակտիվ է այս ոլորտում: Հայաստանցիների համար մենք կազմակերպել ենք դասկերտադասուսուցիչի գրքերի սեմինարներ: Այս փորձից ծնունդ առավ մի ալբոմ: Հայաստանում տարածողների դասկերտադասուսուցիչի փառատոնը: Իհարկե, ես միանգամայն դաստատում եմ վերադառնալ Հայաստան...

Նա շատ բարեպաշտ էր և հաճախում էր Բողեն փողոցի հայկական եկեղեցին: Նրա փոփոխ սեմյակը զարդարված էր սրբազան առարկաներով, որոնք ինձ հրադուրում էին: Տասիկս երբեք չի խոսել Յեղասպանության մասին, որը նա և իր ընթացիկը վերադարձնում էր: Մյուս կողմից, նա դա արտահայտում էր ակամա՝ չկարողանալով դիմանալ ամենափոքր բռնությանը՝ բանավոր, ֆիզիկական թե՛ հեռուստատեսությամբ ցուցադրվող... Երբ թուրքա-

Նամակ՝ խմբագրության

Պատանդան խմբագրություն, Մեծ ուրախութեամբ կարդացի յարգարժան տրն. Յակոբ Միխայելյանի հարցազրույցը դրկս. Յակոբ Չոլափեանի հետ, որ լույս տեսած էր «ԱԶԳ»ի 12.8.2021 թիվին մեջ:

3. Չոլափեանի տարեկիցն եմ, մօտեն ծանօթ եմ իր գրական վաստակին ու միշտ բարձր գնահատած եմ իր գործերը:

Կուզեմ այս առիթով կիսել երկու Յակոբներում մտածողությունները, որոնք նաև իմն են:

Այո, բժիշկը, երկրաչափը, կղերականը, դերասանը, երգիչը, գրողը, գիտնականը, արուեստագետը, դաստիարակը, դիւանագետը, ֆաղափական գործիչը, լրագրողը, նկարիչը, ուսեալ հողագործն ու բանուորը, բոլորը մատուցողներ են, այնքան ժամանակ, որ կը մտածեն, կը ստեղծեն:

Այո, ձեզի հետ միասին, ըսած եմ ու կըսեմ՝ բոլորը մէտ է ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ձգտին:

Այո, հայոց լեզուն մէկ է, ժամանակի ընթացքին, գրաբարէն սկսեալ մինչև այսօր հայոց լեզուն կը մնայ մէկ՝ իր գոյգ ճիւղերով, իր բարբառներով:

Հայաստանը լինելու է «Ի սկզբանէ էր Բանն, և Բանն էր առ Աստուած»: Հայաստանը Աստուծոյ հրաշքներն մէկն է:

ԹՄՄիությունը վերսկսում է ամենամյա մրցանակաբաժնության գործընթացը

Երկու օրվա դադարից հետո, Հայաստանի Թեմայի մշակութային միությունը հայտարարում է 2019-2020 թվականների ստեղծագործությունների ամենամյա հերթական մրցանակաբաժնությունը: Այն իրականացվում է 1990-ականների կեսերից, բացառությամբ վերջին երկու տարիների, ինչին խանգարեց համավարակը: Այս տարի մրցանակաբաժնությունը իրականացվելու է թվով վեց՝ **գրականություն, կերպարվեստ, բաժնական արվեստ, հայագիտություն, լրագրություն, զեղարվեստական լուսանկարչություն** անվանակարգերում: Յուրաքանչյուր անվանակարգի հարթոյին կտրվի 1500 դրամից համարժեք ՀՀ դրամ: Դրամական դաշտերը սրամարտերի է Թեմայի մշակութային միության Մ. Նահանգների և Կանադայի Կենտրոնական վարչության «Շաֆե Ղազարյան» հիմնադրամը:

Հայաստանի ԹՄՄ վարչության նախագահ **Ռուբեն Միրզախանյանի** խոսքով մրցանակաբաժնության գլխավոր նպատակը մշակութային ասպարեզում գործունեություն ծավալողներին խրախուսելն է և որոշակի հնարավորություններ ստեղծելն է, մասնավորապես այն դժվար դրամայիններում, որում այսօր մեր երկիրը գտնվում է: Մրցույթի մասնակիցների հեղինակած աշխատանքների ընդունումը մեկնարկում է օգոստոսի 20-ից և տևելու է շուրջ մեկ ամիս՝ մինչև սեպտեմբերի 20-ը: Աշխատանքները մոտ է մերկայացվեն Հայաստանի Թեմայի մշակութային միության գրասենյակ, ժամը 11-00-ից մինչև 16-00, բացառությամբ շաբաթ և կիրակի օրերի: Աշխատանքների ընդունման վերջնական կետից հետո, իրենց գործում փորձառու և ճանաչված մասնագիտական ժյուրիի անդամները կկատարեն աշխատանքների համադասարանական վերլուծություն և կորոշեն հաղթողներին: Թեմայի մշակութային միության մրցանակակիրներ են եղել այնպիսի մարդիկ, ինչպիսիք են օրինակ՝ Սիլվա Կապուսիկյանը, Ջիվան Գաղաթյանը և մեծանուն այլ հայեր: Սակայն եղել են դեմքեր, երբ մրցանակը բաժին է հասել երիտասարդ ստեղծագործողների, որոնք հետագայում լավագույնս են դրսևորել իրենց: Տարիային ա-

ռունով և սեռային դասկանելիության շեղումներից նախադասություններ չեն լինում: «Թեմայի մրցանակաբաժնության գլխավոր նպատակը՝ աշխատանքը գնահատելն է խրախուսելն է», - նշում է Ռուբեն Միրզախանյանը: Վերջինիս խոսքով այս մրցանակաբաժնությանը մասնակցում են ինչպես հայաստանցի, այնպես էլ սփյուռքում ապրող արվեստագետներ: Երկար տարիներ ի վեր ամեն տարի անցկացվող այս մրցանակաբաժնությունը արդեն մեծ ճանաչում ու հեղինակություն է վայելում և մշակութային մրցանակաբաժնությունների մեջ գրավել է իր արժանի տեղը: Սրան նպաստում է նաև այն հանգամանքը, որ Թեմայի մշակութային միության վարչությունը ժյուրիի մասնագիտական կարծիքի որոշման և գնահատմանի վրա ոչ մի կերպ ազդեցություն չի ունեցել: «Լինում են դեմքեր, երբ ստեղծագործողը մրցանակակիր դառնալուց տարիներ հետո, մերկայացնում է իր ստեղծած մի նոր աշխատանք: Այս տարիների ընթացքում չեն հանդիպել բացասական կարծիքների մրցանակաբաժնության անցկացման բովանդակային մասի վերաբերյալ: Կարելի է ասել, որ իր դասերից ստեղծված մրցանակաբաժնությունը շատ դեմոկրատական և արդար է», - նկատում է Ռուբեն Միրզախանյանը: **ԳԵՎՈՐԳ ՄՈՒՐՈՎՅԱՆ**

Տեսաֆիլմի ներկայացում

Հայաստանի Թեմայի մշակութային միությունը և Հայկական ժողովրդական մանկավարժական համալսարանի Լրատվության և հանրության հետ կապերի վարչությունը հրավիրում են ձեռք **«Ջնհալն արվեստում»** տեսաֆիլմի ներկայացմանը: Ֆիլմի սցենարի հեղինակ՝ **Դիանա Մարկոսյան**, ռեժիսոր՝ **Արսյոն Աղասարյան**, օպերատոր՝ **Հրայր Սիրականյան**, մոնտաժող ռեժիսոր՝ **Արթուր Փարսյան**: Ցուցադրությունը տեղի կունենա օգոստոսի 20-ին, ժամը 20:00-ին, Թեմայի կենտրոնի մեծ դահլիճում **(Երեւան, Խանջյան 50)**: **ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՄԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆ** Հեռ.՝ 010 570 283

Տավիղ Գյումրիին՝ Հալլե ֆույր-ֆաղափից

հաննես Թումանյանի անվան միջնակարգ դպրոցի վերանորոգման: Հայկական (հայերեն լեզվով) և արեւմտաեվրոպական ժամանակակից երաժշտության ընթացի գոհարներով հագեցած համերգաբազմի նախատեսված է եղել անցկացնել 2020-ին, բայց հետաձգվել է համավարակի դաժնաբերությամբ: Գերմանիայում ՀՀ դեսպան **Առնո Սմբատյանը** այս առիթով նշել է, որ ուրախ է իմանալով, որ Հալլեի համերգը կրկնվելու է Գյումրիում, ինչը խթան կարող է հանդիսանալ ֆույր ֆաղափների

սեր համագործակցության ծավալմանը: Համերգից ստացված եկամուտը հասկացվելու է Գյումրիի երաժշտանոցի գործունեության ընդարձակմանը: Երաժշտանոցը վաղուց մտածում էր Տավիղի դասական դասընթացներ առաջարկել ցանկացողներին, բայց չէր կարողանում իրականացնել այն համադասարանական գործիքի բացակայության դրամայիններում: Այժմ Արս Մուզիկայի, Միրաֆ-Վայսբախի հիմնադրամի և Հալլեի Ռոսարի Կլաբի նյութական միջոցներով հնարավոր է եղել ձեռք բերել «Վեներա» մակնիշի մեծ տավիղ

«Ars Musica»-ն ելույթ է ունենում Հալլեում

Գերմանիայի Հալլե մշակութային անցյալ ունեցող ֆաղափի 18-ին բացումն է կատարվել յուրահասու մի համերգաբազմի, որը բաղկանակվելու է ամբողջ օգոստոս ամսին Հայաստանում՝ դասական այնպիսի վայրերում, ինչպիսիք են Տաթևի, Գեղարդի և Սեւանի վանքերը, Սբ. Էջմիածինը, Երեւանի Կոմիտասի անվան թանգարանը և անուշահոտ ֆույր-ֆաղափ Գյումրիին, սեղեկացնում է **Մուրիել Միրաֆ-Վայսբախը** Գերմանիայից: Համերգաբազմի մտահղացումը, գրում է նա «Միրո-Սիլվեստր» բաբաբաբերում, Ars Musica ղեկավարական երգչախմբինն է, որն արդեն հայտնի է իր հայանդամ գործունեությամբ: 1988-ին բարեգործական համերգ է սվել երկրաբաժնից տուժածների օգտին, այնուհետև այլ առիթներով ելույթներ ունենալուց հետո 2018-ին դրամահավաք է կազմակերպել ի նպաստ Լիմիի Հոլ-

Դեսպան Առնո Սմբատյանը ելույթ է ունենում սաճարում

(Venera Grand Concert Harp), որը դասական դասակարգի վեներա մակնիշի մեծ տավիղ է Գյումրու երաժշտանոցին, այնտեղ կայանալիք համերգի օրը: Հալլե, ըստ հոդվածագրի, ամենահարմար վայրն է ղեկավարողի համար: Հայտնի է, որ 17-րդ դարի վերջերին լյուքսեմբուրգյան արքայազն-հոգեւորական և մարդասեր **Օգյուստ Հերման Ֆրանկ** (August Hermann Francke, 1663-1727) անունը երեխաներին օգնելու աննախադեպ մի ծրագիր է մշակել և իրականացրել է 100 երեխաների խնամքը աղաքից: Հետագայում գործունեությունը ծավալվելով՝ որքանոցը ավելի քան 2000 երեխաների անվճար դաստիարակությանն ու դաստիարակությանը նպաստող հոգեւոր օրհան է դարձել: Կրոնականի կողմից Ֆրանկը հոգացել է, որ երեխաները ստանան ամենաբարձր գիտությունների վերաբերյալ ընդհանուր գիտելիքներ և հնարավորություն զարգացնելու իրենց մասնագիտական հակումները: Նա նույնիսկ մանկավարժական, դեղագործական և հիվանդանոցային խնամքի կուրսեր է ավելացրել: Օրհանը կամ կենտրոնը մինչև օրս գործում է «Franckesche Stiftungen» անվան ներքին: Իսկ Ֆրանկի բարեգործական ոգին բարձրադասում է «Ars Musica» խումբը՝ «կարեկցանք սահմաններ չի ճանաչում» նշանաբանի ներքին: Մշակույթը նրանց համոզմամբ նոր դրամ է բացում և նոր կամուրջներ կառուցում: Նման կամուրջ է երգչախմբի վերածնունդը համերգաբազմի նախաձեռնությունը: «Թող այդ նախաձեռնությունը երկար ու կանաչ ճանապարհ ունենա», մաղթում են երգչախմբի անդամները: **Գրասրահագր.՝ Տ. ՏՈՒՐՈՎՅԱՆԸ**

ԼԻԼԻԹ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

«Վերացականության ակունքներում: Նկարիչ Վահրամ Գայֆեճյան»

2021 թ. հուլիսի ամսին հայ արվեսագիտության անդամանը հարստացավ եւս մեկ կարեւոր եւ սղասված դասկերագիր-հետազոտությամբ. լույս տեսավ հայ արվեստագիտության երախտավոր **Էլեն Գայֆեճյանի «Վերացականության ակունքներում: Նկարիչ Վահրամ Գայֆեճյան»** վերնագրով հեղինակային շեղ հրատարակությունը, որը նվիրված է իր հոր՝ Հիւսէր վասակավոր նկարիչ եւ վասակավոր մանկավարժ Վահրամ Գայֆեճյանի արվեստի վաղ շրջանի սակավ հայտնի էջերից մեկին: Այն ներկայացնող շուրջ յոթ սասնյակ գունագեղ «մանրանկար» գրաֆիկական շարքը՝ «Դեկորատիվ մոտիվները» եւ «Գունային կոմպոզիցիաները», նկարիչը ստեղծել է 1902-1907 թթ., Մոսկվայի գեղանկարչության, ֆանդակագործության եւ ճարտարապետության ուսումնարանում ուսանելու տարիներին, երբ նա, հայտնվելով ռուսական ավանգարդային խմբումների կիզակետում ու դրանց մասնակիցը դառնալով, սարված էր գեղարվեստական նոր արտահայտչալեզվի որոնումներով: 20-րդ դարի հայ գեղանկարչության հիմնադիրներից մեկը համոխացող Վահրամ Գայֆեճյանի արվեստի այս կողմը ֆշերին է հայտնի, ուստի դասկերագիրը մի շարք բացահայտումներ է դարձնում եւ լույս սփռում թե՛ նկարչի ստեղծագործության, թե՛ իր ժամանակի գեղարվեստական կյանքի ամենահետաքրքիր ու հարուստ էջերից մեկի վրա:

Հասկանալու համար այս դասկերագրի եւ նրանում ներկայացված ստեղծագործությունների՝ իմենի գեղարվեստական մեծ արժեքից զատ նաեւ դասական նշանակությունը, դեռ է դրանք դիտարկել հայ կերպարվեստի դասական կարեւորագույն փուլի՝ 19-րդ դարավերջի եւ 20-րդ դարակազրի համատեքստում, երբ այն, տեսական անկումից հետո, վերելք ադրեց եւ ներգրավվեց համաեվրոդական արդիական գեղարվեստական գործընթացում: «Ընդամենը մի երկու-երեք սասնամակների ընթացում անսդասելիորեն հայտնվեց հրաշալի գեղանկարիչների մի մեծ խումբ, որը ոչ միայն հաղորդակից դարձավ համաեվրոդական գեղարվեստական ընթացքին, այլեւ ոմանք էլ նույնիսկ հայտնվեցին նորագույն ժամանակների ամենաառաջավոր որոնումների հունում: Նրանցից էին Վ. Սուրենյանը, Ա. Աղաջանյանը, Փ. Թերլեմեզյանը, Ե. Թադեոսյանը, Է. Շահինը, Գ. Յակոբովը, Մ. Սարյանը, Հ. Կոջոյանը, Վ. Գայֆեճյանը, Ա. Առաքելյանը, Հ. Տեր-Թադեոսյանը, Ե. Զոչարը, Ա. Բաթբեուկ Մելիքյանը եւ մի շարք ուրիշներ: Հայ սկանավոր վարդեսների այդ խմբում Վ. Գայֆեճյանը առանձնահատուկ տեղ է գրավում, իսկ այն ժամանակվա հայ արվեստի մեջ նրա ներդրումը յուրօրինակ է: Եվ ահա թե ինչու:

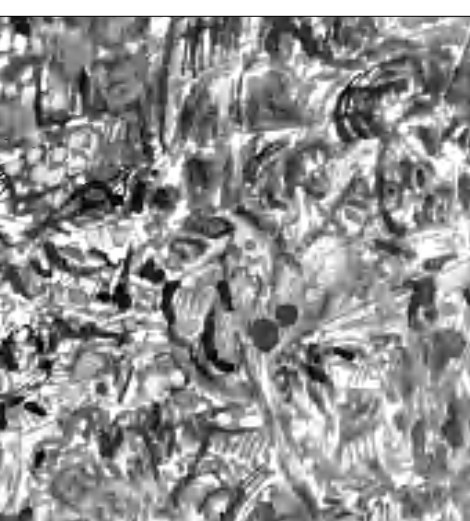
Այդ սերնդի գրեթե բոլոր նկարիչները, ընդամենի Վ. Գայֆեճյանը, ձեւավորվել էին ռուս արվեստի միջավայրում, որը դարակազրին իր երկու գեղանկարչության կենտրոններ Պետերբուրգում եւ հասկադես Մոսկվայում ադրում էր բացառիկ վերելքի ժամանակաշրջան: Եվ XX դարի երկրորդ սասնամակի սեմին Մոսկվայի Փարիզի հետ մեկտեղ համոխասանում էր գեղարվեստական ավանգարդի ընդունված եւս մի եռացող կաթսա:

հնարավորությունների որոնումներում ամենաարմատականը Վ. Գայֆեճյանն էր: Արդեն իսկ 1900-ական թվականների երկրորդ կեսին երիտասարդ նկարիչը մոտենում է վերացական արվեստի սկզբունքներին: Այդ առաջին սասնամակի վերջին ստեղծած «Դեկորատիվ մոտիվներ» եւ «Գունային կոմպոզիցիաների»

սական վերադեւորման խթան եւ յուրօրինակ խմորիչ, որն աճեցրեց հիանալի հայ արվեստագետների մի ողջ ասղաբույլ»,- գրում է Էլեն Գայֆեճյանը հիշյալ դասկերագրում:

Պատկերագիրը հագեցած է Վ.Գայֆեճյանի՝ Հայաստանի ազգային դասկերասրահում եւ մասնավոր հավաքածուներում դասկերագրող, մինչ օրս հայտնի «Դեկորատիվ մոտիվների» եւ «Գունային կոմպոզիցիաների» ամբողջական դասկերագրող գիտական կատալոգով, Էլեն Գայֆեճյանի հեղինակած ծավալուն վերլուծական հոդվածով, նկարչի կյանքի ու ստեղծագործության տարեգրությամբ (բոլորը՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն), ինչդես նաեւ նշված ստեղծագործություններին վերաբերող թե՛ իրենց ժամանակի, թե՛ մեր օրերի ֆնդադասական հոդվածներով, մամուլի եւ լայն հանրության արձագանքներով, որոնք, ինչդես զրքի հեղինակն է նուս, շարադրված են ժամանակագրական հաջորդականությամբ՝ թույլ տալով ընթերցողին նաեւ հետեւել ժամանակի ընթացում հանդիսատեսի հայացքի զարգացումը, որոնց թվում են Ս. Գորոդեցկին, Գ.Գյուրջյանը, Լ.Ռեմոլելը, Ս.Սեփանյանը, Ե.Մարտիկյանը, Ե.Զոչարը, Ռ.Արամյանը, Մ.Միխայելյանը, Հ.Իզիթյանը, Ռ.Դրամբյանը, Բ.Զոլոդյանը, Շ.Խաչատրյանը, Հ.Հակոբյանը, Ի.Կուրցեմսը, Ն.Զոթանջյանը, Հ.Զարդարյանը, Ռ.Ադալյանը, Ա.Զիֆլիկյանը, Կ.Միխայելյանը, Ի.Դրամբյանը, Պ.Հայթայանը, Վ.Լեբեդեւան, Ա.Աղաջանը, Հ.Մարանջյանը, Գ.Զոթանջյանը, Ռ.Անգալադյանը, Լ.Սարգսյանը: Ըստ էության, դասկերագիրը ոչ միայն կարեւոր նշանակություն ունի որդես Վ. Գայֆեճյանի այս բացառիկ երկերի՝ «Դեկորատիվ մոտիվների» եւ «Գունային կոմպոզիցիաների» ամբողջական, մանրակրկիտ գիտական կատալոգ, այլեւ, իր տեսային մասով, այն ասես այդ գործերի ստեղծման գեղարվեստական, դասմանակութային, փիլիսոփայական-գեղագիտական համատեքստի մի ողջ հանրագիտարան լինի: Ուստի այն օգտակար եւ հետաքրքիր է ոչ միայն մասնագետներին, այլեւ հայ եւ համաշխարհային ավանգարդ արվեստով հետաքրքրված ընթերցողներին:

մեծ շարք փաստերն իրենից ներկայացնում է նորագույն ժամանակի գեղանկարչության մեջ վերացական արվեստի ոլորտի առաջին փորձերից մեկը», գրում է Վ. Գայֆեճյանի նվիրյալ աշակերտ, մասնավոր նկարիչ եւ արվեստագրան **Նիկոլայ Զոթանջյանը**: «Մի շարք հանգամանքների բերումով, Գայֆեճյանի՝ վերացական արվեստի ակունքներում կանգնած 1900-ական թվականների ավանգարդային այս որոնումները սակավին ամծանոթ էջ են եվրոդական արվեստի զարգացման համատեքստում: 1960-ական թվականներից, այսդես կոչված «ձնհալի» բերումով, երբ հնարավոր դարձավ նախկին

Այստեղ ընթանում էին գեղանկարչության հնարավորությունների ընդլայնման նոր ուղիների եռանդուն որոնումներ, որոնք հանգեցրին վերացական արվեստի գեղարվեստական համակարգի ձեւավորմանը: Ուստի, որ այդ ժամանակաշրջանում հայ նկարիչների շարքում գեղանկարչության արտահայտչական

ուն արգելված եւ անգամ հալածված արվեստի ճանաչումը, Գայֆեճյանի «Դեկորատիվ մոտիվներ» եւ «Գունային կոմպոզիցիաներ» կոչվող այս նախասարակցիաների հայտնվելը երեւանյան ցուցահանդեսներում ամմիջական ազդեցություն գործեց ազգային գեղանկարչության հետագա զարգացման վրա եւ դարձավ արվեստի գեղագի-

Ավելացնենք, որ դասկերագիրը դարձնում է 100-ից ավել բարձրակարգ գունավոր վերասդություններ եւ բաղկացած է 504 էջից: Գրքի գիտական խմբագիրն է արվեստագիտության դոկտոր **Իրինա Դրամբյանը**: Այն տղագրված է «Հայագիտական» հրատարակչության տղագրասանը, ընդամենը 50 տղաֆանակով եւ համարվում է «կոլեկցիոն» թողարկում, ուստի վաճառքի ենթակա չէ եւ ընթերցողին արդեն իսկ հասանելի է Երեւանի գրադարաններում:

ԱՍՏԴԻԿ ԳՈՎԻՆՆԻՍՅԱՆ

Ճադոնական արագընթաց գնացք վարած հայ երկաթուղայինը. Մերգեյ Միֆայեյանի այցը Ճադոնիա, 1970

Հայ-ռուսական համալսարանի դասախոս, Բիցոնոյեկյան համալսարանի (Կիոսո, Ճադոնիա) այցելող հետազոտող

Հայ երկաթուղային, ԽՍՀՄ Գերագույն սովետի դեղորսաս Մերգեյ Միֆայեյանը խորհրդային միության այն ութ ղեկավարների թվում էր, որոնք 1970 թվականի սեպտեմբերին այցելեցին Ճադոնիա՝ մասնակցելու Օսակայում սեղի ունեցող ԷԶՄՊՈ-1970 միջազգային ցուցահանդեսին: «Մարդկության առաջընթաց եւ ներդաշնակություն» կարգախոսով անցկացվող այս ցուցահանդեսին մասնակցում էր 77 երկիր՝ այդ թվում նաեւ խորհրդային միությունը: Մերգեյ Միֆայեյանը միակ հայն էր, որը ԽՍՀՄ դեղորսասների ղեկավարության կազմում այցելել էր ԷԶՄՊՈ-1970-ը՝ այցի ընթացքում հանդիմելով վարչապետ Էյսակու Սասոյին, ղեկավարներին եւ մի շարք ֆաղաֆների ֆաղաֆների, սանալով Տոկիո եւ Օսակա ֆաղաֆների ղեկավար ֆաղաֆու կոչումը, դրանց «բանալիներն» ու հուշանշաններ, ինչպես նաեւ հնարավորություն ունենալով վարել ճադոնական հանրահայտ արագընթաց գնացքը՝ շինկանսերը:

Այս հոդվածում, օգտագործելով Մերգեյ Միֆայեյանի ընթացիկ ստացած արխիվային նյութերը եւ նրա՝ «Բանվոր» թերթում տպագրված հոդվածները, կփորձենք ներկայացնել նրա այցն ու տպավորությունները Ճադոնիայի մասին:

Մերգեյ Միֆայեյանը (1925-1980) եղել է երկաթուղային, Սոցիալիստական աշխատանքի հերոս (1959) եւ ԽՍՀՄ Գերագույն Սովետի դեղորսաս (1964-1974): Հենց դեղորսաս եղած ժամանակ է նա առիթ ունեցել այցելել Ճադոնիա: Ինչպես գրում է ինքը՝ Միֆայեյանը, նա Կիսլովոդսկում հանգստանալիս է եղել, երբ ստացել է հեռագիր, որտեղ ասվում էր, որ անհատաշրջանի մեջ է մեկնել Մոսկվա՝ ճադոնական ղեկավարների հրավերով այդ երկիր այցելելու համար: («Բանվոր», 5 փետրվարի 1971 թ.): Բացի Միֆայեյանից, ղեկավարության կազմում եղել է յոթ դեղորսաս՝ այդ թվում հայտնի վիրաբույժ Նիկոլայ Անոսովը: Միֆայեյանի որդու՝ Միֆայեյի խոսքերով, մինչ Ճադոնիա մեկնելը ղեկավարությունն անցել է կարճ վերադասարանում Ճադոնիայի մասին, ինչպես նաեւ ԽՍՀՄ ԱԳՆ-ից ստացել կայսր Հիրոհիտոյի, վարչապետ Էյսակու Սասոյի, Տոկիոյի նահանգապետ Ռյուիչի Միմոտեի եւ այլ ֆաղաֆական գործիչների բնութագրերը (որոնք, ի դեպ, չափազանց հետաքրքիր են եւ ներկայացնում են ոչ միայն այդ անձանց կենսագրությունը, այլեւ ֆաղաֆական հայացքները, կարգերը, հետաքրքրությունները եւ այլն): Պատվիրակությունը 1970 թ. սեպտեմբերի 4-ին մեկնում է Ճադոնիա, որտեղ անց է կացնում երկու շաբաթ: («Բանվոր», 5 փետրվարի 1971 թ.): Այցի մանրամասներին եւ Միֆայեյանի տպավորություններին կարող եմք ծանոթանալ վերոհիշյալ թերթում հրատարակած նրա «Ճադոնական տպավորություններ» (5-17 փետրվար, 1971 թ.) միջոցով: Ի դեպ, Միֆայեյանի հոդվածները բավականին տարբերվում են Ճադոնիայի մասին այլ հուշագրություններից նրանով, որ անհարկի չեն ռոմանտիզացնում այդ երկիրը, այն չեն բնութագրում որպես «հանելուկային» կամ «անընկալելի», այլ բավականին հավասարակշռված կերպով ներկայացնում են դրա դրական եւ բացասական կողմերը: Սակայն, ղեկավար է նաեւ նշել, որ այս տպավորությունները լիովին գերեզնիս չեն խորհրդային որդեգրողների հետ ճադոնական ռազմատեխնիկական շփումը (ինչից, թերեւ, դժվար էր խուսափել այդ տարիներին): Տոկիո ժամանելուց հետո խորհրդային ղեկավարությունը այցելել է ԽՍՀՄ

Մերգեյ Միֆայեյանը Տոկիոյից Օսակա մեկնող արագընթաց գնացքում (երկրորդ շաբաթ, ղեկավարի մոտ)

Պատվիրակությունը վարչապետ Էյսակու Սասոյի հետ: Սասոն կենտրոնում է՝ ուղեբեկական խալաթով, իսկ Միֆայեյանը աջից երկրորդն է:

դեսպանատն, Գինձա թաղամաս, Ասակուսայում թաքնում, որն, ի դեպ, Միֆայեյանին զարմացրել է նրանով, որ հանդիսականները ներկայացման ժամանակ ուսում եւ խմում էին, երբեմն էլ նույնիսկ հանում կոշիկները: Նրանք հանդիմել են նաեւ ճադոնական ղեկավարների երկու ղեկավարների նախագահներին, Տոկիոյի, իսկ հետո նաեւ Օսակայի նահանգապետներին ու ֆաղաֆապետներին, այցելել Տոկիոյի օլիմպիական սպորտընդհանրությունը եւ այլն: Այդ այցերի մասին գրելիս Միֆայեյանը անդրադառնում է ճադոնական մշակույթին եւ բարերի ոչ միայն դրական կողմերին, այլեւ մասնատում մի ֆանի բացասական փաստեր, օրինակ՝ Ճադոնիայում կանանց հանդեպ եղած խտրականությունը եւ այլն:

Սակայն Միֆայեյանի տպավորությունների ամենաուշագրավ մասը թերեւս այն տպավորությունն է, թե ինչպես իրեն հաջողվեց վարել ճադոնական արագընթաց գնացք: Միֆայեյանն այստեղ է գրում.

«Սեպտեմբերի 9-ին առավոտյան ժամը 10-ին մեր ղեկավարությունը գնում էր Տոկիոյի երկաթուղային կայարանում, որտեղից ղեկավար է մեկնելիմ Օսակա՝ դիտելու ԷԶՄՊՈ-70 ցուցահանդեսը: Մեկ ժամ գնալուց հետո իմ գլխում միտ ծագեց, թե չի՞ կարելի արդյոք գնալ

լրկոմոսիվ, ծանոթանալ ֆառային բրիգադի անդամներին, նրանց աշխատանքին: Ինձ, որպես ղեկավարության կազմի մեջ եղած միակ երկաթուղայինի,

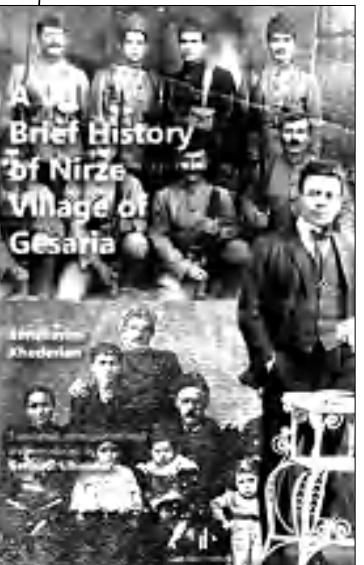
ուս էր հետաքրքիր երկաթուղին: Կես ժամ անց ինձ ու մեր թարգմանչին հրավիրեցին մեքենավարի խցիկը: Օգտվելով առիթից, ինձ միացան եւ մեր ղեկավարության մի ֆանի անդամները Մեքենա մեքենայից եւ ծանոթացան մեքենավարի եւ նրա օգնականի հետ: Խցիկում ամեն ինչ մաքուր էր եւ հարմարավետ: Մեքենավարը նստած էր ձախ կողմում... եւ դեկավարում էր գնացքը սովորական ձեռնոցներով: Իմ հարցին, թե արդյոք մի՞տ է մեքենավարները սովորական ձեռնոցներով վարում գնացքը, նա նայեց ինձ ու ծիծաղեց... Որոշ ժամանակ գրուցելուց հետո ճադոնացի մեքենավարը, լսելով, որ Միֆայեյանը հրահանգիչ-մեքենավարի 18 տարեկան փորձ ունի, նրան առաջարկում է նստել կառավարման վահանակի մոտ: Միֆայեյանը գրում է.

Ես հրաժարվեցի, ղեկավարում, որ ըստ կանոնադրության, գնացքի դեկավարումը կողմնակի անձանց հանձնելը արգելվում է: Առավել ես արտասահմանցում: Բայց առաջարկը կրկնվեց հետո (որպեսզի ճադոնացի մեքենավարը այլ բան չկարծի) եւ նստեցի նրա սեղը՝ կառավարման վահանակի մոտ եւ շուրջ 100 կիլոմետր վարեցի ճադոնական ճեղքը՝ Նագոյա եւ Կիոսո ֆաղաֆների միջև»: («Բանվոր» 7 փետրվարի 1971 թ.)

Բացի Տոկիո եւ Օսակա ֆաղաֆներից, Միֆայեյանը լինում է նաեւ Նարայում եւ Կիոսոյում, ինչպես նաեւ Հիրոսիմա ֆաղաֆում եւ դրա ասոնային ռազմավարության թանգարանում, որի մասին գրում է. «Մոխիրներից հառնած ֆաղաֆը, կարծես, հաստատում է այն միտքը, թե թող միայն Ասոնային սան ավերակները մնան որպես հուշ այն զարհուրանից, որը այլեւս չկա: Կրկնվի» («Բանվոր» 14 փետրվարի 1971 թ.):

Կես ամիս անց ղեկավարությունը լինում է Ճադոնիան՝ վերադառնալով հայրենիք, իսկ Միֆայեյանը եւ նրա ընթացիկը, լուսանկարների, ալբոմների, տարածակ հրավիրանքների եւ բրոշյուրների տեսքով, ընդմիջեց ղեկավարում եւ այդ երկրի կերպարն ու հիշողությունները:

Հայ-ճադոնական հարաբերությունների այս դրվագի վերաբերյալ նյութերը տրամադրված են Մերգեյ Միֆայեյանի որդու՝ Միֆայեյ Միֆայեյանը, ինչի համար նրան խորին շնորհակալություն ենք հայտնում:

Կեսարիայի Նիրզե գյուղի պատմությունը անգլերեն լեզվով

Լոնդոնում տեղակայված հայագիտական ուսումնասիրություններ հրատարակող Կոմիտաս ինստիտուտը վերջերս լույս է ընծայել անգլերեն լեզվով «A Brief History of Nirze Village of Gesaria» (Համառոտ տպավորություն Կեսարիայի Նիրզե գյուղի) խորագրով **Մեքենայից իսրայելի** գիրքը, տեղեկացնում է «Միր-Սիլեթեր» շաբաթաթերթը:

Հայրենակցական այս ուշագրավ ուսումնասիրությունը, որը հայկական համայնքի կյանքն է ներկայացնում Ցեղասպանության անմիջապես հաջորդած ձգնաժամային տարիներին, գրվել է 1917-ին հայերեն լեզվով եւ հրատարակվել 1918-ին, երբ դեռ շարունակվում էին հայերի կոտորածները: Պատմական եզակի արժեք ներկայացնող այս գործը իմանականում նկարագրում է Օսմանյան կայսրության այդ փոքրիկ գյուղի մարդկանց, նրանց թվում նաեւ հեղինակի, անորոշ իրավիճակից դրված տեղաշարժը՝ արագադառնող դեպի Մ. Նահանգներ, որտեղ էլ թղթին է հանձնել իր հիշողությունները Սենեթերիմ իսրայելը:

Հասրոը, որ ներառում է նաեւ լուսանկարներ, աղյուսակներ եւ մի ֆառեզ՝ բնագրից անգլերենի է թարգմանել եւ համադասարանական ներածական գրել **Փրայր Լիդարիսյանը**:

Հավելյալ տեղեկությունների համար խորհուրդ է տրվում այցելել www.gomidas.org/books կայքը:

Վ.Ս.

ՀԱՍՄԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱԼ

Ծախսը ռաս, արդյունքը փոքր

2019 թվականի նոյեմբերի 14-ին ՀՀ կառավարության ընդունած «Փոքր եւ միջին ջերմասնային սննտաթուղթերի ներդրման մեծական աջակցության» ծրագրի մեկնարկից ի վեր դեռական բյուջեից ֆերմերներին 165 մլն դրամի աջակցություն է սրամարդվել:

Փոքր եւ միջին ջերմասնային սննտաթուղթերի ներդրման ծրագրի նպատակն էր փոքր եւ միջին ջերմասնային կառուցման եւ դրանց սեխնուղղիական աղափոխման մեծական աջակցության միջոցով ավելացնել ջերմասնային սննտաթուղթերի մակերեսն ու արտադրության ծավալները, բարձրացնել արտադրանքի մրցունակությունը մակարդակը, նպաստել գյուղատնտեսությունում սննտապահպանության եկամուտների ավելացմանը:

Ծրագրից օգտվելու համար անցած 2 տարում նախարարություն է դիմել 190 Կառու, սա-

կայն հուլիսի 15-ի դրությամբ ջերմոցի շինարարությունն ավարտել են միայն 7-ը: Իսկ բեր սագողների թիվը ռաս ավելի փոքր է: Քանի որ դեռական աջակցությամբ կառուցված ջերմասնային միայն 2-ն են կառուցվել 2020թ-ին, հետևաբար այս տարի հուլիսի 1-ին նախարարությունը միայն այդ երկուսից է հաշվեկշիռում սագել:

Ըստ էկոնոմիկայի նախարարության տրամադրած սվալների, Կառուներից մեկը՝ 2880 մ արտադրական տարածքով ջերմասնային միջ օր սագել է 8 000 կգ բուլղարական դղղեղ, իսկ մյուսը՝ 1377 մ արտադրական տարածքով ջերմասնային՝ 61 965 կգ լոլիկ:

Սագվում է, որ երկու ջերմասնային տերերին դեռությունը վճարել է ռուրջ 60 մլն դրամ, իսկ դրանցից սագված բերքի միջին ռուկայական արժեքը ռուրջ 50 մլն դրամ է:

Դրարի փոխարժեքի բարձրացման հետևանքով թանկա-

ցել են թունափմիկասները, դարարտանյութը: Մյուս կողմից՝ նախորդ տարվա հուլիսի 19-ից ջերմոցատերերի համար բարձրացել է գազի գինը, օրինակ՝ ջերմոցային սննտաթուղթերը ջերմոցման սեղոնին՝ նոյեմբերի 1-ից մարտի 1-ն ընկած ժամանակահատվածում,

1000 մ-ի դիմաց վճարում են 224 դոլար՝ նախկին 212-ի փոխարեն:

Ծրագրի հեղինակները հանդուգված են, որ հետագա տարիների Կառույթով ծրագիրն արդարացնելու է դեռության կատարած ծախսերը: Ի դեռ, նված 2880 մ-անոց ջերմոցը

ծրագրի ռադանակներում կառուցվածներից մեծագույնն էր: Իսկ անենափոքրը 960 մ է:

«Փոքր եւ միջին ջերմասնային սննտաթուղթերի ներդրման մեծական աջակցության» ծրագրի «Ջերմոցային սագիացիա» ՀԿ նախագահ Պողոս Գետրոյանի կարծիքով, փոքր ջերմոց դառնելը ծախսատար է:

«Գյուղացիները, փոքր ջերմասներ մեկնելով «սակից» չեն կարողանալու դուրս գալ: Արդանի իրացման հարցով էլի «դրոքել» է լինելու՝ ֆանակությունը փչ է, արտադանել չեն կարողանալու, իսկ տեղական ռուկայում էլ լճացում է լինելու, որովհետեւ դրսից մեկնումները Կարունակվում են»,- նուրն է նա:

Հայաստանում մեկնա դառնալու առկա ջերմոցների ու ջերմասների ընդհանուր մեկերեսը, դատեռնական սվալներով, ռուրջ 1 300 հա է, որից 300-ը կառուցված են ժամանակակից սեխնուղղիաներով:

ԷԼՆԴԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱԼ

«Զինվորի տուն» մեռ տունն է». Մերոդ Մարիբեկյան

«Զինվորի տուն» վերականգնողական կենտրոնում բացվելու փոքր զինվորների առողջական խնդիրներից լուծվում են նաեւ նրանց կրթական, սոցիալական վերաինստգրման, աշխատանքի տեղավորման խնդիրները:

Մեզ հետ գրուցում «Զինվորի տուն» վերականգնողական կենտրոնի մեկնությանը բաժնի համակարգող Նարա Մարգույանը նեցեց. «Բազմաթիվ մեկնության ծրագրեր են իրականացվում թե՛ այստեղ եւ թե՛ Կենտրոնից դուրս: Համագործակցում ենք թե՛ մեկնական բաժնի եւ թե՛ մասնավոր ընկերությունների հետ: Իրականացնում ենք նաեւ կրթական ծրագրեր՝ ծրագրավորման դասընթացներ, սոցիալ մեդիա մարքեթինգ, օտար լեզուներ, 3D մոդելավորում, ոսկերչական գործ եւ այլն: Դասընթացների մոդասակը փոքր զինվորների կամ նոր մասնագիտություն սալու կամ առկա մասնագիտացման դեռումը վերադաստատման միջոցով աշխատանքի տեղավորումն է, որդեգրվելու փոքր զինվորն ունենա կայուն եկամուտ, վերաինստգրվի հանրությանը: Կենտրոնում ամսական բուժում է սանում միջինում ռուրջ 300 վիրավոր զինվոր՝ ամբուլատոր եւ սագիոնար դայմաններում»:

Ներկայացնելով մեկնությանը ծրագրերի կյանքի կոչմանն ուղղված աշխատանքները՝ Ն. Մարգույանն ընդգծեց Best friend tour արեավների կազմակերպության հիմնադիր Դավիթ Բաբայանի գործուն աջակցությունը:

«Դավիթը մեկնայացրեց իր ծրագիրը կենտրոնին, որը զինվորներին դեռ է ինստգրեր մեկնությանը կյանքին: Դրանք նաեւ ճանաչողական բնույթի այցելություններ են Հայաստանի գողտրիկ վայրեր. Դավիթը սանձնել էր նաեւ գիդ-էֆուկուրսավարի դերը այդ արեավների ընթացում: Հարկ է նեցել, որ ունենք զինմառայողներ, որոնք բացի իրենց բնական վայրից եւ թեմանու դեմ կռված վայրերից, չեն եղել այլ վայրերում, եւ այս նախաձեռ-

ությունը հրաեալի հմարավորություն է նրանց համար բացահայտելու Հայաստանը»:

Լուրդում

Կենտրոնում բուժվող զինմառայող Մերոդ Մարիբեկյանը, որ մասնակցել է վերջին դատեռազմին, եղել է Հարուրթ, Կարմիր Շուկա, Քարինսակ հասվածներում, վիրավորվել է եւ վիրահասական միջամտությամբ բուժվել Ստեփանակերտի, այնուհետեւ «Ասդիկ» բժեկական կենտրոնում: «Վիրահասությունից հետո եկել են այստեղ՝ մեռ տուն, չնայած որ բուժում էլ չեն սանում, բայց այցելում են իմ զինակից ընկերներին, կենտրոնի աշխատակիցներին, բուժանձնակազմին, որոնց հետ մեռ Կիման սահմանները դուրս են եկել կենտրոնի հիմնական գործառույթներից»: Մերոդը ցավով նեցեց, որ դեռեւ 90-ականներին, երբ չկար այսդիսի կառույց, հաեմանդանություն ունեցող զինմառայողները դատեռա բժեկական օգնություն չէին սագել: «Էլ չեն խոսում սոցիալ-մեկնությանը կյանքին վերաինստգրվելու մասին, որն այսօր մեզ սալիս է այս կենտրոնը»,- ասում է նա:

Նարա Մարգույանը մեկնայացրեց Մերոդի ձեռքերումները կենտրոնի աջակցության միջոցով. «Մերոդը դրամաեռուհային ծրագրի է մասնակցել եւ Կառել այն»: Նարային ընդհա-

սեց Մերոդը՝ ասելով. «Կենտրոնը ոսքի է կանգնեցրել ինձ թե՛ ֆիզիկադեռ, թե՛ հոգեդեռ: Իմ կյանքը բաժանվեց երկու փուլի. Դատեռազմից առաջ, երբ եւ աշխատում էի որդեգրող, եւ հետդատեռազմյան կյանք, երբ եւ արդեն լուսանկարիչ եմ: «Շառլ Ազնավուր» հիմնադրամը առաջարկեց այդ դրամաեռուհային ծրագիրը, որն ընդունվեց կենտրոնի կողմից: Դրանք տարբեր ուրեռների գարագման ծրագրեր էին, եւ ընտրեցի լուսանկարչությունը»: Նարա Մարգույանն ընդգծեց Մերոդի առանցֆային դերը վիրավոր զինվորներին իր սուղիայում աշխատանքի ընդունելու հարցում: «Այդ, դա Դազարյան Արմենն է, որն արդեն տեխնիկան ձեռք է բերել»,- ավելացրեց Մերոդը: Ն. Մարգույանն ասաց, որ իրենք եւս իրենց մոտ աշխատանքի են ընդունում վիրավոր զինվորներին:

«Օրինակ, վիրավոր զինվորներն աշխատում են «Զինվորի տուն» «Մեկ դատեռուհան» ծրագրում, գնահատում են մյուս վիրավորների կարիքները, լուծում նրանց առողջական, սոցիալական, կրթական խնդիրները: Զինմաեմանդան է նաեւ Կենտրոնի իրավաբանը»:

«Դեռեւ 2016թ-ի ֆանորյա դատեռազմից հետո մսածում էի «Բացահայտեմք Հայաստանը զինվորի հետ» ծրագիրն իրականացնել, եւ ահա 2020թ. վերջին դատեռազմից հետո այն ոչ միայն իրականություն, այլ նաեւ անհրաժեռություն դարձավ»,-

նեցանք հագեցած օր: Ադարանի Գնթունիքը, Գյունուրու Old Armenia ռեսուրանը, Զազ դիցցան, Դիլիջանում Ուռեռնի, Լուրիում՝ Արոռիկ ռեսուրանները ջերմորեն հյուրընկալեցին մեզ իրենց հարկի տակ, որի համար Կենտրոնի կառույթում են հայտնում: Առաջիկայում, օգոստոսի 24-ին, մենք դատեռասվում ենք գնալ հուր Վիրադ, Նորավանք, սեռտեմբերին՝ Թիֆլիս, որտեղ մեզ սղատում են վիրահայերը, հոկտեմբերին՝ Մակարավանք, Գոեավանք, Գոռի լիճ վիլիսներով կբարձրանանք՝ մի փոքր էֆուսիմ ֆոն սալով մեռ Երազայություններին: Նոյեմբերին՝ հունանեկ, Տաթեւ, Շաֆի ջրվեժ, դեկտեմբերին կենկենք Ծաղկաձոր: Իսկ տարեմուսին կունենանք տարվա ամիսիում կունեկի տեռով»,- դատեռում է Դավիթ Բաբայանը:

Գյունրիում

Կենտրոնում բուժում սագող Դանիել Դավթյանը դատեռեց իրեն կենտրոնի հետ կադող մի Եարք դրդադատեռաների մասին եւ նկարագրեց ընսանեկան

իր հերթին նուրն է Best Friend tour-ի հիմնադիր Դավիթ Բաբայանը:

Դիլիջանում

«Առաջին ուղեուրությունը Գյունրի է եղել, որտեղ մենք ու-

մթնուրտին ոչ մի կեռք չգիջող՝ կենտրոնի առաքելությունը: «Դավիթի կազմակերպած Երազայություններին մասնակցել եմ եւ անչափ Եռուհակալ եմ նրան մեռ օրը գեղեցիկով լցնելու համար»,- ասաց նա:

ԳԵՂԱՍ ԷՅՈՒՐՈՒՄՅԱԼ

Երբ ծուռ հայելիների թագավորությունը հեփաթ չէ

Յետեղյով Հայաստանում ծավալվող իրադարձություններին ու գործընթացներին, կարելի է անվարան կարծիք կազմել, որ մենք աղյուս ենք ոչ թե երկու, այլ երեք հարյուր տարեկան և ավելի Հայաստաններում: Ինչքան մարդ, այնքան կարծիք ու մտեցում սկզբունքներն այնքան է հիմնավորվել մեր միջավայրում, որ թվում է բնական ու բանական էր, ասեմք, մարդ-կուսակցությունների հայեցակետն արդեն անցած դարձած Ազգային ժողովի ընտրություններում: Զաղափական այսօրինակ լուրջագիտակցության բարձրացումն է սնտության հարցերում մտեցումների բազմազանությունը, որն իր արտահայտությունը ստացավ արդեն համահայտ դարձած կանեփի մեակաբույսի գովազդումը ու շինարարության մասին: Այսուհանդերձ Հայաստանի համարադրությունում դեռ կան մարդիկ, որոնք մեզնից յուրաքանչյուր արարից հետո մտնում են: Ասված իմ, էլ ինչ արկածախնդրությունների է ընդունակ հայաստանյան միջավայր: Պրագմատիկների այս դեռուս չկազմավորված ջուկասը դարձադարձ անգործ է ինֆրահաստատման առումով, քանզի մեր հասարակական-հարաբերական դաշտը սնորհուն էն յուրօրինակ վունդերի միջավայր, առանց հաշիվ առնելու համաշխարհային զարգացումները, դրանց դրական ու բացասական դրսեւորումները:

Նել ցանկալի արդյունքի, նվազում են միջոցները՝ մանկա-դաստակային կրթության արմատական բարեփոխումներից մինչև տեղական ակադեմիայի մասնակցությամբ նոր բուհական միջավայրի կազմավորումը: Ավաղ, սարահանակրտն չի հիշվում, թե ինչպես են իրենց հետ մույն մանկադաստակային համալսարանը դարձրել, որ համալսարանը հաճախած աշխատանքի արդյունքում հայեցակետը, երբ իրենք հաջողվել են, գերհայեցակետը բարձր են: Ուրեմն կան չէ՞ այլ ու այլեւայլ հնարներ, որոնք ընդամենը զանցառուական միջոցների օգնությամբ ու օգտագործմամբ ստեղծում ու հաստատում են այն միջավայրը, որում կարելի է գործել ու կայանալ: Յետ արդեն կարելի է հանգիստ խոսել հայաստանի, որ առաջին միջին համար մի հարցից, մնացյալն աշխատանքի արդյունք է եւ ուրիշ ոչինչ:

Նման դարազայում ՀՀ բարձրագույն կրթության, որն ակադեմիայի լրագրությամբ է զբաղվում եւ մասնաճյուղ է նույն սնտության հարցերում իր սիրողական դաստիարակումները, դիմում է այլոց անցած ճանապարհի փաստարկմանը: Յենց թեկուզ մեր երբեմնի բախտակից էստոնիայի սնտության վիճակագրությամբ: Անկախության 7-8-րդ տարիներին մեկ էստոնացուական հաշիվով համախառն ներքին որոշիչ արդյունքը հինգ հազար դոլար էր, որիցից ցուցանիշը ՀՀ-ում չուներ 30-րդ տարում: Այդ ի՞նչ

գերբնական ունակությամբ են օժտված մոտ 60-րդ հորիզոնականում բնակվող այդ երկրի ֆաղափառները, որ մեզնից արդյունքի են հասել: Անկեղծ գտնվել են նույն, որ արտադրող ոչինչ չգտա, բացի այն, որ մասնաիրություններիս առումով գտա հացահատիկի 600-700 հազար տոննա տարեկան արտադրության մասին հիշատակում, 1 բնակչի հաշվով 500 կգ եւ ավելի, երբ ՀՀ-ում այն անգամ 100 կգ չէ: Խորհրդային տարիներին եմ այցելել այդ երկիր եւ համոզվել, որ 65 տկոս էստոններից ու 30 տկոս ռուսներից բաղկացած հանրությունը հացի սղառման հանդեպ հասուն մասնաիրություններն չունին: Հացահատիկի այդ ոչ մեծ ֆանդիկությունը նրանց անհրաժեշտ է երկրում դասակարգված անասնապահությանը՝ խոտոր եղջերավորը, որոնց թվում կովերն ու խոզերը, ինչպես նաեւ հավերը լավագույնս կերակրելու, դրանցից կաթ, միս, ձու ստանալու համար: Կովերի միջին կաթնատվությունը տարեկան 10 հազար լիտր է, խոզերի օրական ֆառաճը 1-1,3 կգ, բարձր է ձվատվությունը: Էստոնիան հիմնական դարձեց մեծ թերթերով գրեթե ինֆրաբալ է, որը ձեռք է բերվում աշխատանքի բնակչության ընդամենը 3 տկոս ջանքերի շնորհիվ: ՀՀ գյուղը ունի ընդգրկված է աշխատանքի բնակչության 35 տկոսից ավելին, ՀՀ ֆաղափառներին սղառածը հիմնականում ներկրվող է, սկսած սոխ ու սխտորից մինչև միզն ու բանջար

երդեմը, ավարած կաթի փոշին ու խոր սառեցված մաստակային: ՀՀ գյուղատնտեսությունը, երկրի կառավարության ակադեմիայի կողմից, վեր է ածվել այլոց ծխելու ու խմելու, միզն ու բանջարեղենը վայելելու ոլորտի, այդպիսով վերածվելով այլոց բանջարա-բուսական կցորդի: Արդյո՞ք այս դարձ գործընթացը հասկանալու, դարձելու համար Հարավարդի ու Զեմբրիցի համալսարաններն ավարածներ են անհրաժեշտ, որիցից կարելի չեն նկատում հազիվ 1,3 մլ բնակչություն ունեցող էստոնիայի կամ առավել 1,3 մլ բնակչությամբ կոմունիստական կառավարմամբ Չինաստանի դարձում: Վերջինում էլ են նկատում, որ 1 բնակչի հաշվով հասիկային մեակաբույսերի տարեկան արտադրությունը, արդեն հիշատակված էստոնիայի առումով, 500 կգ-ի ցրակայում է, որի որդես լիարժեք անասնակեր օգտագործումը Չինաստանը դարձրել է խոզի մի արտադրության համաշխարհային անվիճելի առաջատար, մինչև 60 մլ տոննայի հասնող ցուցանիշով, երբ 2-րդը ԱՄՆ-ն է, հազիվ 10-12 մլ տոննայով:

Պարզից էլ դարձ դասեր է ուրվագծվում, որ մեծ լինի երկիրը թե փոքր, սակավահող թե ընդհանրապես հողազուրկ, կենդանական ծագման սնունդահումքի, այստեղ էլ կաթի ու մի արտադրությունը առաջնահերթություն է, տեղական անվանագրային խնդիր: Ահա ինչու է հողազուրկ Սինգապուրը մինչև 120 հազար տոննա հավի միս արտադրում, սակավահող Իսրայելը 650 հազար տոննա, երբ ՀՀ ցուցանիշը հազիվ 10 հազար տոննա է: Կամ ինչու է հազիվ 5 մլ բնակչությամբ Նոր Զելանդիան հարյուր հազարավոր տոննա ներկրվող արտադրում, որը վաճառվում է նաեւ ՀՀ-ում, կամ ոչ մեծ Դանիան 1,6 մլ տոննա խոզի միս է արտադրում, երբ առաջին մթերքը մենք գրեթե չունենք, երկրորդն այնքան անմեծ է, որ եվրոպականի համեմատ կրկնակի գնով է վաճառվում, 6-8 դոլարով: Այստեղից էլ՝ այլ աղանջատանքների գները. ասեմք՝ ստեղծվող, որը մեզանում վաճառվում է զգալի մակարձամբ,

600-700 դրամ է, ավարական սուրճերնարկեսում՝ 250 դրամին համարժեք եվրոցեն, մույնը՝ դասկերված այլ մթերքների դարձադարձ: Ահա այսպիսի վիճակ, որը չի նդասում հանրություն-իշխանություն բարեար միջավայրի ձեւավորմանը, կոռուպցիոն լինի թե այլ անցանկալի դրսեւորումների հարթահամարներ:

Անուշտ լրագրային էջն այն արածից չէ, որտեղ հարկ է երկրի անվանագրային հիմնահարցերից դարձեադարձություն խնդրով ուսուցողական գրույց ծավալել: Այն դեպք է իրականացնել գործարար իշխանությունները, այդպիսով կանխելով հանրային կյանքի այլեւայլ դրսեւորումները, երբ առանձին անհատներ փորձում են յուրօրինակ մեթոդներով հասարակական միջավայրում հայեցակետը, ֆաղափական անհասկանալի բառադարձով հանրությանն առաջընդունելու դերակատարում ստանձնել: Ավաղ, ֆանգի հայաստանաբնակն այսօր առավել անվանագրային խնդիր ունի, բուն ռազմականից ոչ դակաս դարձեադարձ արտադրության ու անվանագրության, որը հարյուր հազարավոր աշխատանքներ է երաժշտավորում, այն, ինչի կոչված են իշխանությունները:

Տարօրինակորեն նորմալիս ԱԺ-ի ամբիոնից գործարար դասգամավորի հնչեցրած այն խոսքերը, թե ՀՀ-ի գյուղատնտեսությունում ֆանսաստակ արդյունքներ են արձանագրվում, անգամ մկազագույնը չի արագույնը մեր իրականությունը: Տանհրուհիների կողմից օգտագործվող առաջին անհրաժեշտության բուսական ու կենդանական յուղերը, բարակազան ու բազմազան համեմունքները, հացամթերքներն ու հաշիկաընդդեմները, սղառվող ողջ երեխաները դարձան անվանագրության կենտրոնը: Ավաղ, իշխանության թիմի դասգամավորն այս վիճակի մասին դարձադարձ չի ակնարկում, ո՞ր մնաց բարձրաձայնի ու ահագանգի:

Ցավալի է, եթե այլ գնահատական չսանք: Ծուռ հայելիների թագավորությունը, դարձվում է, հեփաթ չէ: 17.08.2021թ.

Քաղցր խոստումներ՝ կառավարության ծրագրում

Վարչապետ Փաշինյանը կառավարության միջին ներկայացրել է առաջիկա հինգ տարվա կառավարության ծրագիր՝ այն փորձագիտական կամ վերլուծական կարծիքների ֆոնին, որ տարածաշրջանային զարգացումների եւ Հայաստանի վրա դրանց անդրադարձների համատեղում ներկա իշխանությունը դժվար թե երկար կյանք ունենա:

Կառավարության հնգամյա ծրագիրը 6 բաժին ունի: Առանձնահատուկ կարեւորվել է դաստիարակչի եւ նոր մարտահրավերների հրամայականը՝ արտաքին անվանագրության, ինֆրիշխանության, տարածային անբողջականության դաստիարակչությունը, ԼՂ-ի հիմնախնդրի արդարացի լուծումը՝ Հայաստանի տուրջ տարածաշրջանային եւ միջազգային բարեփոխում մթնոլորտի ստեղծումը բարեփոխելով թողնել առաջնային: Նշելով, որ միայն իրենցից չի կախված խաղաղության դրույթի իրագործումը, այնուամենայնիվ, «կառավարությունը ստանձնում է տարածաշրջանի համար խաղաղ զարգացման դարձադարձ բացելու իր բաժին անելիքը եւ դաստիարակչությունը»:

Թվարկվում է, որ մեծ ծավալով ընթանում է ընթանալու է ԶՈՒ-երի բարեփոխման գործընթացը, ակադեմիայի եւ նախաձեռնողական արտաքին

Լուսաբանման նոր կարգ՝ Ազգային ժողովում

Ազգային ժողովի խորհրդի արտաքին միջին ֆնդակվել է ԱԺ նախագահ Ալեն Սիմոնյանի եւ դասգամավոր Սիսակ Գաբրիելյանի հեղինակած ՀՀ Ազգային ժողովի խորհրդի 2017 թվականի դեկտեմբերի 27-ի՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովում լրագրողների հավասարազորման կարգը հաստատելու մասին» թիվ 044-Լ որոշմամբ հաստատված հավելվածում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին» ԱԺ որոշման նախագիծը, որով լրագրողներն իրենց մասնագիտական գործունեությունը կիրականացնեն Ազգային ժողովի նստավայրում առանձնացված հասակներում՝ միջին դասի դասիցի դիմաց գնվող սրահում, օթյակում եւ Ազգային ժողովի այգում: Ազգային ժողովի դասգամավորների աշխատանքային կենտրոնում լրագրողներ կարող են մասնագիտական գործունեություն իրականացնել միայն դասգամավորների համաձայնությամբ:

Մասալիս, դուր գերազանցեցիք բոլորին, ու անգամ ինքներդ ձեզ, ֆանի որ իշխանության գալիս դուր բոլորից ցաս եք խոսել ժողովրդավարությունից, խոսիք ազատությունից, թափանցիկ կառավարումից եւ այդ կարգի այլ, ինչպես հետ դարձվեց, ձեզ համար անկարելու մանրուցներից:

Նախագիծն ընդունվեց, խորհրդի մեծամասնությունն իշխանությունից է: Անձամբ տղերիս հեղինակին ոչ լուսաբանման հին կարգն է խանգարել է-թիկայի մեջ մնալ եւ ցանկացած թեման լուսաբանել, ոչ էլ նոր կարգը կիրականացրի, ու ինքն էլ նկատել եմ լրագրողական անասնություն կենց դրսեւորումներ, որոնք, սակայն, միջին դասից չի կարող այս կարգի որոշման համար: Կարեւորն այստեղ սկզբունքն է, երբ խոսում են գանձից (ժողովրդավարությունից), բայց սանձ (սահմանափակում) են դեմ տալիս, ու լրագրողների աշխատանքի կանոնակարգման անվանակարգում ակադեմիայի եւ հազարում լրագրողներին՝ դասգամավորին մի դաս բարձր կադրային արյունավոր դասելով: Վերավորական է: Մ.Խ.

Քաղցր խոստումներ՝ կառավարության ծրագրում

ֆաղափականություն է որդեգրվելու, հայ-ռուսական ռազմավարական դաշինքը կարեւոր գործոն է մնալու, ինչպես եւ՝ ՀԱՊԿ-ին անդամակցումը: Տարածաշրջանային աղաքաշափական, ԼՂ կարգավիճակի հասկանալի Սիմոնյանի խնդրում, ազգային անվանագրության համակարգի բարեփոխում, մեր սահմանադրապետի ընդլայնում, վերափոխում եւ բարեփոխում, առաջիկա 5 տարում Հայաստանում արտաքին հեռախոսական ծառայության ստեղծում՝ սրանք ծրագրից առաջնահերթ համարեցինք եւ առանձնացրինք:

Քաղցր խոստումներ էլ կան ծրագրում՝ նվազագույն աշխատանքային դեպք է հասնի 85 հազար դրամի, նվազագույն կենսաթոշակի միջին չափերը կազմավորվեցվեն դարձեադարձում եւ սղառողական զանաբազների արժեքներին: Համախառն ներքին արդյունքի տարեկան միջին աճի նվազագույն մակարդակը նախատեսվում է 7 տկոս, բարեփոխում արտաքին սնտական դարձումներում՝ 9 տկոս:

Այս ծրագիրը գնալու է Ազգային ժողով, ու մենք դրան առավել մանրամասն անդրադարձնալու առիթ կունենանք՝ արդեն ընդդիմախոսների դիտարկումների ներքո:

